

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Första Kammaren. N:o 28.

Måndagen den 12 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 7, 9 och 10 April.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet följande, den 10 April bordlagda ärenden, nemligen Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30, Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 14 samt Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 34 och 35; hvarefter beslöts, att dessa mål skulle sättas nederst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Fortsattes föredragningen af Lag-Utskottets Memorial N:o 24, i anledning af återremiss af vissa delar af Utskottets Utlåtande N:o 12, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund med flere dermed sammanhängande författningar.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

1:sta punkten, deri Utskottet hemställt, att Första Kammaren ville fatta beslut öfver §§ 6, 10, 11 och 20 i ofvannämnda förordningsförslag.

§ 10.

Herr Lindgren: Då denna fråga förra gången förevar i Kammaren, sökte jag att, med åberopande af skäl, yrka bifall till en reservation, som af mig blifvit i Lag-Utskottet framställd. Denna samma reservation och detta samma yrkande vill jag äfven nu vidhålla. Jag ber emellertid att få med några ord rekapitulera hvad då förekom.

När någon vill efter nu gällande lag bygga vattenverk, skall han anmäla det hos domaren, som då genom kungörelse i kyrkorna utlyser sammanträde på stället, att med nämnd der pröfva saken, sedan den vunnit nödig utredning och vattenafvägning, om sådan funnits behöflig, företagits. Derefter meddelar domstolen beslut, huruvida och på hvad villkor verket må byggas. Om detta beslut

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

icke öfverklagas, så är saken i uppdämningsfrågan dermed afgjord för all framtid. I motsats till hvad sålunda nu är stadgadt, har Lag-Utskottet föreslagit den förändring, att man vid byggande af damverk icke skulle hafva annat att iakttaga än att först hos Konungens Befallningshafvande begära förklaring, huruvida från det allmännas sida något hinder kan möta för damverksbyggnaden. Om sådant hinder icke skulle förefinnas, är i 11 § af Utskottets förslag sagdt: "Vill den, som ämnar bygga vattenverk, bereda sig trygghet, att byggnaden ej må framdeles af annan klandras såsom vållande olaga dämning eller annat intrång i enskild rätt; stånde honom fritt sin talan på förhand instämma". Den tryggheten, som der utlofvas, är emellertid af mycket ringa värde. Det står nemligen i 2 momentet: "Äskar den, som vattenverk eger eller bygga vill, eller någon, som genom dämning eller eljest kan af sådant verk men lida, att lofliga vattenhöjden med vattenmärke betecknas eller viss tid bestämmes, då damlucka skall hållas öppen, eller ock andra särskilda föreskrifter angående vattnets framsläppande gifvas; ege dertill vitsord. Sämjas de ej, gånge tvisten till rättens pröfning". Mesuren är den, att vattenverks-egaren eger välja ut någon, som han tror skola komma att lida skada af hans vattenverk, och att genom stämning få saken reglerad; men den dom, som derpå erhålles, kommer att gälla blott mot denna enda person och utestänger alls icke möjligheten af att andra delegare i vattenverk eller egare af jord ofvan eller nedan kunna särskildt börja rättegång om verkets rifning eller förändring. Man får således i sjelfva verket alls ingen trygghet. Deri ligger just den stora vådan af att antaga Lag-Utskottets förslag. När man sålunda icke kan vinna något bestämdt besked, huruvida ett vattenverk kan få byggas eller ej, så lärer väl hädanefter knappt någon våga sig på, att anlägga något sådant i synnerhet af större eller kostsammare slag; och derfor hoppas jag, att Kammaren nu måtte, i likhet med den uppfattning, som, då frågan förra gången diskuterades, tycktes vara flertalets, lägga hinder i vägen för att en sådan lag må blifva gällande. Det skäl, som för en motsatt åsigt åberopades, var hufvudsakligen att, om icke hvar och en af dem som vederborde finge särskild stämning, kunde någon af dem möjligen underlåta att bevaka sin talan vid synen och således ohjelpigen förlora större eller mindre del af sin rätt. Deremot anmärktes, att stämning kunde i vissa afseenden anses vara meddelad genom kungörelsens uppläsande i kyrkorna. En sådan mesur är föreskrifven för många andra fall, der lika viktiga intressen äro i fråga, såsom vid laga skifte, egodelningsrätts sammanträden och dylikt. Det anmärktes äfven, att enligt gällande lag så får förfaras, när en hel menighet skall stämmas. Beträffande sättet huru man skall försvara sin rätt i fråga om damverks byggande, är stadgadt, att man eger enligt föreläggandet i domarens kungörelse infinna sig vid synen att sin talan bevaka. Det stadgandet är lika gammalt, som föreskrifterna i 11 kapitlet Rättegångsbalken om särskild stämning. Om man nu vill föregifva, att det förra stadgandet må vara mindre betryg-

gande, svarar jag, att det dock har egt bestånd i nära 150 år, utan att någon större olycka veterligen deraf inträffat. Jag tror därför, att man icke behöfver ändra detta lagstadgande rörande behandlingen af frågor om vattenverks byggande, och yrkar för den skull afslag å Utskottets förslag beträffande både 10 och 11 §§ samt anhåller om bifall till min reservation.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Grefve Mörner, Oscar: Då 10 och 11 §§ hafva sinsemellan det sammanhang, att de torde böra på en gång företagas till behandling, så att icke beslut fattas om den förra, utan att äfven den senare blifvit vederbörligen skärskådad. anhåller jag vördsam, att föredragning jemväl af 11 § nu må ega rum, på det att man på en gång må kunna yttra sig öfver begge dessa paragrafer och behandla dem i det sammanhang, hvori de stå med Herr Lindgrens reservation.

Med anledning häraf hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammaren bifölle Grefve Mörners förslag, att § 11 skulle företagas till behandling i sammanhang med § 10; och blef denna hemställan af Kammaren bifallen.

Sedan till följd häraf § 11 föredragits, uppropades och yttrade:

Herr Lagerstråle: Först vill jag anmärka, att den reservation Herr Lindgren afgifvit visserligen upptager 10 och 11 §§ i deras hufvudsakliga delar, men att densamma deremot icke innehåller något svarande emot sista momentet af 11 § rörande skyldighet för vattenverksegaren att bekosta vattenmärke. För det andra vill jag mot berörda reservations formella innehåll anmärka, att den hänvisar till 21 och 22 §§ (i Kongl. förslaget), men, om den skall blifva lag, måtte den väl böra hänvisa till 20 och 21 §§ i Utskottets förslag, som antagits, ty eljest blifver hänvisningen fullkomligt vilseledande.

Jag öfvergår nu till sjelfva saken. Det nuvarande förfarandet är onekligen till stor fromma för den, som vill bygga vattenverk. Han får på en gång alla dessa kinkiga frågor afgjorda genom en undersökning, som domaren förrättar och om hvilken den, hvars rätt är af dess utgång beroende, icke får något meddelande på annat sätt än genom kungörelses uppläsande i ortens kyrkor 14 dagar före sammanträdet. Vid denna undersökning kommer ju dock att med doms kraft afgöras, huru högt dämning må ega rum. Om då, såsom under den förra diskussionen anfördes såsom bevis för förslagets olämplighet, uppdämningen skulle verka utesluten en milslång sjö, till hvilken socknar från olika härad kunna gränsa, vågar jag påstå, att det mången gång kan inträffa att denna kungörelse, som domaren utfärdar, icke är uppläst i kyrkan till den socken, inom hvilken den jordegare är boende, som får sin mark vattendränkt. Herr Lindgrens förslag innehåller nemligen blott att den, som vill bygga vattenverk, skall anmäla sig hos domaren och lemna uppgift på socken och härad, hvartill *fastigheten, å*

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
rättet på
hans grund.*
(Forts.)

hvars grund byggnaden skall göras, hörer, men icke någon uppgift på de socknar och härad, inom hvilka de jordområden kunna befinna sig, som kunna af vattenverksbyggnaden lida skada. Således kan ju mången gång inträffa att den, hvars rätt är på ett betydande sätt i fråga, icke har någon aning om att på en och en half mils afstånd från hans hemvist pågår undersökning om en dambyggnad, som för all framtid innebär hinder för honom och hans efterträdare att framkomma med sina anmärkningar mot denna byggnad och sina ersättningsanspråk för den skada, som den medför. Det är onekligen mycket svårt för den, som vill anlägga ett vattenverk, att på förhand öfverskåda hela det område, på hvilket anläggningen kan verka menligt; men lika svårt är det för en jordegare att förutse att en dambyggnad på ett aflägsset ställe, der ett vattenverk är tillämnadt, skall på hans egor orsaka vattenuppdämning. Och jag frågar då, hvem som bör hafva besväret med utredningen, den, som vill förändra bestående förhållanden, eller den, som vill hafva dem kvar? Vattenverksbyggaren vill ju förändra vattendraget och genom uppdämning gifva det ett annat läge, som i de flesta fall medför skada för andra; då bör väl äfven han i främsta rummet vara skyldig att söka utröna, i hvilket omfång skada kan genom byggnaden åstadkommas. I det Kongl. förslaget fans en föreskrift derom att, när man ville bygga vattenverk, man skulle hos Konungens Befallningshafvande uppgifva stället för och beskaffenheten af byggnaden, samt att detta skulle intagas i länskungörelserna. Denna grundsats, hvilken jag för min del anser riktig, eller att ett dylikt byggnadsföretag bör i vidsträcktare mån bringas till allmänhetens kännedom, har emellertid blifvit af båda Kamrarna genom afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna del förkastad. Följaktligen kommer den nu ifrågasatta synen på stället icke att föregås af något, som väcker vederbörandes uppmärksamhet på företaget, med undantag af domarens kungörelse i kyrkorna, och det måtte väl vara ett bra otillräckligt medel för vederbörandes instämning till bevakande af deras rätt. Man kan säga, att, om nu kungörelse sker i den sockens kyrka, der en jordegare är boende, som fruktar olägenheter för sin mark genom en vattenverksbyggnad, så kan han göra sig förvissad om i hvad mån detta kommer att ske; men det är många gånger som visshet härom ej kan erhållas utan en formlig afvägning just på de egor, som tillhöra vattenverksbyggaren och dit den andre på en mils afstånd derifrån boende jordegaren icke har rätt att sträcka sina undersökningar. Huru skall han då få bevis för sin talan? Om han kommer till synen och protesterar, så antingen får han till svar att han ej styrkt sina uppgifter eller ock uppmanas han att angifva den skada, som kan ske. Då måste ju domstolen skaffa sig sjelf kännedom om marken, anställa afvägning m. m., och då uppstår ock en sådan omständlig undersökning, som en talare förra gången ansåg vara allt för vidlyftig och till och med alldeles omöjlig. Men den måste emellertid ske. Meningen med Herr Lindgrens reservation kan ju icke vara den, att icke en omsorgsfull pröfning skulle ega rum, om någon jord-

egare säger: detta kränker min rätt. Men då måste ock förhållandena utredas genom en undersökning, som får sträcka sig flera mil omkring den omtalade vackra Södermanlandssjön. Ända sedan 1828 års författning om upphörandet af de administrativa embetsverkens domsrätt i vissa fall har det sättet att tillvägagå obestriddigen varit lagligen gällande, och i närvarande stund finnes det ock; men det hvilar på en origtig grund efter min åsigt, och när nu fråga är om att ordna lagbestämmelserna rörande rätt till vattens begagnande, bör man väl icke låta en processuel oegentlighet qvarstå, utan öfvergå till ett annat förfaringssätt, hvilket jag gerna medgifver vara svårt att tillämpa, men som icke kan undvikas, om icke enskilda personers rätt skall varda kränkt. Jag yrkar bifall till paragraferna enligt Utskottets förslag.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Herr Jöns Pehrsson: Då denna fråga förra gången behandlades i Kammaren, sökte jag efter bästa förmåga utveckla de skäl, på grund hvaraf jag icke ansåg mig kunna biträda Utskottets förslag. Herr Ordföranden i Lag-Utskottet har i dag medgifvit, att vissa svårigheter kunna komma att yppa sig vid efterlevandet af Utskottets förslag. Det torde vara utan allt tvifvel, att så verkligen skall blifva förhållandet. Det kan ej vara rätt att vid stiftandet af en sådan lag som den nu föreliggande antaga bestämmelser, som göra det omöjligt för den, som vill anlägga ett vattenverk, att på förhand med någorlunda säkerhet kunna veta, om hans verk skall få ega bestånd. Efter mintanke måste en lagstifning på sådana grunder innebära ännu större vådor än den nu gällande. Det lär väl icke vara obekant, huru det nu tillgår, då en häradsyn skall pröfva, huru en dambyggnad må anläggas. Dervid tillkallas landtmätare eller andra sakkunnige personer att biträda vid undersökningen, och der man finner, att en sådan dambyggnad kommer att verka på långa afstånd, lär man väl ej underlåta att noga taga reda på huru vidt dessa verkningar skola sträcka sig och hvilket inflytande de kunna hafva. Frågan blir sålunda underkastad en ganska grundlig föregående undersökning och pröfning; och då berättelse härom och kungörelse om anläggningen blifver utfärdad, torde det väl vara all säkerhet för, att vederbörande strandegare i god tid få kännedom om saken, så att de kunna bevaka sin rätt. Jag tror, att det skulle vara mycket olyckligt, om Utskottets förslag skulle blifva antaget att gälla för framtiden. Osäkerheten för vattenverksgarne skulle blifva så stor, att det knappt blefve möjligt att göra några nya anläggningar; ty de kunde ej på något sätt erhålla trygghet för att i framtiden få vara oantastade af andras anspråk. Jag får således anhålla, att Kammaren måtte bifalla Herr Lindgrens reservation, och jag hemställer, att han i densamma måtte inrymma de mindre jemkningar, hvilkas behöflighet nyss blifvit påpekad.

Herr Vallenius: Jag erkänner villigt, att det är förenadt med stort besvär för vederbörande att utröna, huru ett vatten-

Förordnings- verk skall anläggas för att icke göra för stor skada åt ofvanför
förslag om liggande strandområden; men då vederbörande redan förut hafva
strandegares haft detta åliggande och kommit väl ut dermed ända till närva-
rätt öfver rande stund, så hoppas jag, att icke heller hädanefter allt för
vattnet å oöfvervinneliga svårigheter skola möta för ett sådant tillvägagå-
hans grund. ende. Mig synes det nemligen klart, att, om vederbörandes skyl-
(Forts.) dighet att bestämma, huru dammar och vattenverk skola inrättas,

skulle upphävas genom den nu föreslagna nya förordningen, måste alla de, som ämna bygga sådana verk och inrättningar, komma i en belägenhet, som vore rent af olidlig. Jag påstår bestämdt, att genom en sådan lag skulle det i sjelfva verket blifva alldeles omöjligt för dem att anlägga sådana verk; ty de skulle ständigt och jemt blifva oroad med processer för saker, som vore obetydliga och af intet värde. Jag tror icke, att, såsom Lag-Utskottet säger, det skulle ligga någon våda i att bifalla Herr Lindgrens förslag om att kungörelse skall utfärdas, då vattenverk skall byggas. Detta är det enda sättet att betrygga vattenverksegarens rätt gent emot öfrige strandegare; och att desse senare efter en sådan kungörelses utfärdande skulle underlåta att taga reda på, huru med saken förhåller sig, det tror jag är en undskyllan, som ej kan hafva någon egentlig betydelse. Så snart nemligen en ny qvarn eller såg eller annat verk skall anläggas, är det naturligt, att andra dylika verk, som förut finnas, skola hysa farhåga för den härigenom möjligen uppstående konkurrensen; och de skola då med alla möjliga till buds stående medel söka se sin rätt till godo, så att de icke må lida något intrång genom den ifrågasatta nya inrättningen. Jag tror, att man härom kan vara fullt öfvertygad. På dessa skäl får jag på det lifligaste instämma i Herr Lindgrens reservation och uttrycka den förhoppning, att vattenverksegarne äfven framdeles måtte få åtnjuta den rätt, som de nu hafva, utan den efter min tanke obehöfliga och orättvisa inskränkning deri, som Lag-Utskottet föreslagit.

Grefve Mörner: Då dessa paragrafer sista gången förekommo till behandling inom Kammaren, hade jag tillfälle att uttala min åsigt i ämnet och har nu icke något väsentligt att tillägga till hvad jag då yttrade; men då sannolikt den då förda diskussionen numera delvis blifvit förgäten, så må det förlåtas mig, om jag i någon mån upprepar mina förra yttranden, enär saken synes mig alltför vigtig för att lemnas åsido, utan att vid densamma fästes all möjlig uppmärksamhet.

På sätt som för alla torde vara bekant, tillgår nu vid anläggning af ett nytt vattenverk sålunda, att kallelse utfärdas af domaren till alla dem, hvilkas rätt kan vara i fråga, att komma tillstådes och bevaka sin talan inför häradsrätten. Vidare är stadgadt i åtskilliga förordningar af 1823, 1828 och 1863, att en noggrann undersökning skall företagas af vattendragets rigtning, och först med ledning af denna undersökning eger domaren meddela sitt beslut. Då så är, skulle man väl tycka, att allt vore iakttaget, som kunde erfordras. De, hvilkas rätt är af saken beroende,

ega ju tillfälle att inställa sig vid Rätten, såvida de icke redan på förhand genom de särskilda förrättningsmännen, ingenjörer eller landtmätare, skaffat sig kännedom om förhållandena. Hafva de deremot icke gjort det, ega de ju, som sagdt, att vara tillstädes vid Rätten och tillse, om deras rätt kan komma att lida af den nya anläggningen. Jag tror mig också kunna försäkra, att, då ett vattenverk skall anläggas, blifver det temligen bekant inom orten, och de, som saken angår eller i närheten bo, underlåta då icke att inställa sig, somliga möjligen endast af nyfikenhet, andra derför att de verkligen hafva någon talan att utföra. Om någon då försummar sig, så är det visserligen ledsamt för honom; men det lär väl icke vara värre vid detta tillfälle än vid åtskilliga andra fall, der ediktalstämning kommer i fråga. Staten kan ju icke göra sig till förmyndare för enskilde i vidsträcktare mån, än att han lemnar dem tillfälle att bevaka sin rätt; göra de det icke, få de också bära påföljden deraf, ty att tvinga dem kan icke vara statens åliggande.

Enligt Lag-Utskottets nu föreliggande förslag skulle deremot vattenverk få anläggas helt rätt och slätt utan vidare förberedelser, och hvem som behagar skulle sedan efter huru lång tid som helst ega att komma fram med klander emot verket och taga ut stämning mot anläggaren. För att skydda sig mot sådant skulle anläggaren icke hafva någon annan utväg än att på förhand instämma en hvar, af hvilken han ansåge klander kunna i framtiden befaras. Jag hemställer nu, om man icke kan hafva anledning att antaga, att oändligt besvär och mångfaldiga rättegångar skola åstadkommas genom ett sådant lagstadgande. Anläggaren får sig den uppgiften förelagd att söka på förhand få reda på alla dem, hvilkas rätt kan vara beroende af anläggningen, och det är icke sagdt, att han kan få dem alla inkallade i en stämning, derför att det är hans rätt som är i fråga, utan hvar och en af dem torde kunna påfordra sin särskilda stämning, emedan den enes rätt icke är den andres rätt, utan hvar och en kan hafva sina särskilda anspråk. Häraf skulle således en hel mängd rättegångar uppkomma, och om man också vill antaga, att dessa rättegångars antal skulle kunna minskas, så står det dock alltid qvar, att vid en större anläggning skulle det blifva en hel mängd personer, hvilka skulle instämmas för Rätten. En del af dessa skulle kanske aldrig komma att lida någon skada af anläggningen; men vattenverksegaren finge ändå instämma både Per och Pål. Nu frågas hvem som skall ersätta alla dessa för deras kostnader. De blifva stämnda mot sin vilja och böra väl således å sin sida vara berättigade till ersättning. Men å andra sidan vore det besynnerligt, om vattenverksegaren, som för att betrygga sin rätt sett sig tvungen att instämma dem, skulle få betala kostnaderna. Huru som helst så är detta en omständighet, som kan föranleda mycket trassel. Detta är dock endast en bisak; hufvudfrågan är i hvad mån ett verkligt skydd för framtiden kan beredas vattenverksegaren. Jag får då säga, att det skydd, som skulle ligga i det af Lag-Utskottet föreslagna stadgandet, är så ringa, att det verkligen

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

blir ganska äfventyrligt, att icke säga svårt, att anlägga något vattenverk efter dessa grunder.

Hvad beträffar den af Lag-Utskottets ärade ordförande framställda anmärkningen rörande den i Herr Lindgrens reservation förekommande hänvisningen till ett par paragrafer i lagförslaget, så ber jag att få erinra, att Herr Talmannen förra gången hemställde, att denna hänvisning sedermera finge rättas i öfverensstämmelse med den paragrafföljd, som kunde uppkomma, sedan lagförslaget blifvit genomgånget. Detta förhållande behöfver således icke medföra någon rubbning i beslutet.

Samme ärade talare fäste också mycken vikt vid att någon bestämmelse måtte införas om hvem som skall bekosta uppsättande af vattenmärke. Denna omständighet har ej heller blifvit förgäten i Herr Lindgrens reservation. Der står nemligen i sista momentet, att Rätten skall bestämma, "huru vattenmärke till utvisande af lofliga vattenhöjden bör inhuggas i berg, jordfast sten eller annat fast föremål, med hvad öfrigt må finnas nödigt föreskrifva". Rätten kommer väl således att bestämma den saken, och det kommer naturligtvis att ske på dens bekostnad, som sökt anläggningen. För öfrigt kan jag upplysa, att denna kostnad endast är en obetydlighet. Jag har själf låtit verkställa inhuggning i berg för dylikt ändamål, och hela affären har gått till fem kronor eller deromkring.

Vidare har jag här hört sägas, att en del af Kammarens ledamöter skulle anse, att, om Friherre Hamiltons förslag till redaktion af sjetten paragrafen, som Kammarerna godkännt, äfven skulle blifva Riksdagens beslut, skulle faran vid att antaga Lag-Utskottets förslag i de nu föredragna paragraferna icke vara så stor; ty då skulle jordegarne icke kunna göra anspråk på annat än skadestånd, och i så fall kunde ju vattenverksegaren ändå vara lugn för sin anläggning, då han icke kunde tvingas att rifva den. Detta kan man visserligen säga; men det torde dock vara bäst att icke lita på en osäker tolkning af den ena paragrafen på grund af hvad som står föreskrifvet i en annan, som egentligen handlar om en annan sak. I 6 § talas nemligen om den skada, som kan tillskyndas genom uppdämning, men icke om den skada, som någon kan förmena sig hafva lidit på den grund, att hans rätt icke blifvit pröfvad. Jag tror således, att man icke bör alltför mycket förlita sig på den inverkan, som 6 § härvidlag kan utöfva. I alla händelser kommer denna paragraf att utgöra föremål för sammanjemknung i Lag-Utskottet, och då kan ingen veta hvad resultatet deraf kan blifva och om Friherre Hamiltons förslag har utsigtt att tillvinna sig Riksdagens bifall. Mig synes, att för dem, som önska, att allas rätt måtte iakttagas, och att icke öfverdrifvet stora svårigheter måtte uppresas mot anläggningen af nya vattenverk, måste det framstå nästan som en nödvändighet att antaga Herr Lindgrens reservation. Detta kan synas vara mycket sagdt; men det är min fulla öfvertygelse, och jag måste vidhålla densamma.

Jag hörde icke, om Herr Lindgren, då han nyss hade ordet, hemstälde om den ändringen i sin reservation, att ordet "ombygga" måtte utbytas mot "förändra", enligt det förslag, som han accepterade förra gången frågan behandlades af Kammaren. För den händelse han icke gjort det, hemställer jag fortfarande om denna ändring och yrkar i öfrigt bifall till hans reservation med den rättelse i afseende på hänvisningen till ett par paragrafer i förslaget, som kan blifva en följd af Kammarens beslut.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Herr Lindgren: Med anledning af de anmärkningar, som den ärade Ordföranden för Lag-Utskottet nyss framställt, ber jag att få göra ett par smärre jemkningar i ordalagen i min reservation. Först hemställer jag, att i stället för ordet "ombygga" måtte insättas ordet "förändra", på sätt som föreslogs redan då denna fråga sista gången behandlades af Kammaren. Den andra ändringen skulle bestå deruti, att i stället för de af mig åberopade §§ 21 och 22 i Kongl. förslaget insattes §§ 20 och 21 i Utskottets förslag. Den sålunda rättade origtiga hänvisningen har uppkommit deraf, att, då jag nedskref min reservation, var paragrafföljden i Utskottets förslag ännu icke närmare bestämd. Den tredje ändringen slutligen skulle bestå deri, att i sista momentet framför ordet "inhuggas" sättes "på vattenverksegarens bekostnad".

Herr Widmark: Då jag ej kan annat finna, än att Lag-Utskottets förslag hvilar på goda grunder och synes bäst betryggande för allas rätt, ber jag att med några ord få tillstyrka bifall till detsamma. Jag kan ej inse, att de föreskrifter, Utskottet här föreslagit, kunna vara så betungande för den, som vill anlägga ett vattenverk. Är denne person en klok och förständig man, som är mån om att icke förnärma andras rätt, så söker han utan tvivel, innan han företager anläggningen, att göra sig bekant med hvilka följder den kan medföra för andra jord- eller verksegare. Han verkställer dessa förberedande undersökningar antingen själf eller genom andra, och sedan söker han genom uttagande af stämning få alla sina rättigheter begränsade och bestämda. Det synes mig icke vara för mycket begärdt att fordra detta besvär och denna möda af vattenverksegaren, medan det deremot enligt min tanke vore mycket origtigt att kräfva af den andra parten att föranstalta sådan undersökning om tilltänkt företags verkan.

En talare har om förhållandena i Södermanland anmärkt, att der kunna förekomma vattenverk och uppdämningar, som verka på ett afstånd af flere mil. Jag vill då fråga, om man kan vare sig af vattenverksegare eller jordegare fordra den speciella lokalkännedom om den plats, der vattenverket skall uppföras, i synnerhet om den är så långt aflägsen, att han skall redan på förhand kunna veta, om han bör infinna sig vid undersökningen eller icke. Det kan lätt hända, att han i full okunnighet om förhållandena anser det vara en sak, som icke rör honom; och icke bör han väl derföre för all framtid vara afskuren från möjligheten att göra sin rätt gällande. Men om han också skulle ega full lokal-

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

känedom och veta, att en dam på det ifrågavarande stället, som höjde vattnet t. ex. sex fot, icke skulle medföra någon skada för honom, så skulle det lätteligen kunna hända, att han just på grund af denna känedom icke instälde sig vid undersökningen. Der kunde det då blifva fråga om ett stort vattenverk, som skulle höja vattnet ända till 12 fot. Detta komme att hafva skadlig inverkan på hans egor, och skulle han icke då hafva öppet att fordra rättelse i hvad honom till men skett? För min del finner jag sådan rättighet ej böra honom genom lag fräntagas. Den föreskrift Lag-Utskottets paragrafer innehålla anvisar den kloke och försigtige vattenverksanläggaren till noggrann pröfning af företagens verkningar på annans rätt, och meningen kan väl ej vara att underlätta dens åtgärder, som våldsamt, utan blick på annans rättigheter, vill genomdrifva sitt föresatta mål.

Hvad beträffar en föregående talares yttrande om den massa af rättgångar, som skulle blifva en följd af Utskottets förslag, så har jag i detta afseende en alldeles motsatt åsigt; jag tror nemligen icke, att rättgångarnes antal då skall blifva så stort, som eljest skulle vara fallet.

Jag får på dessa grunder yrka bifall till Utskottets förslag i de nu föredragna paragraferna.

Herr von Koch: Den rättsgrundsats, som Lag-Utskottets ordförande här uttalat, måste jag så mycket mera skänka mitt fulla erkännande, som jag långt före detta på ett annat ställe sjelf tillstyrkt ett lagstadgande, som gått just i denna riktning. Men det är icke alltid, som man kan på en gång vinna allt det man anser godt och riktigt. Det finnes måhända sådana förhållanden, då det bästa tänkbara måste uppgifvas för det bästa möjliga. Jag tror, att vi för närvarande befinna oss i ett sådant läge. Jag är, dels på grund af denna paragrafs innehåll, dels måhända äfven på grund af innehållet i andra paragrafer, som vi redan antagit, nästan öfvertygad om, att, derest vi icke något jemka med oss, vi skola gå i mistning om kanske hela lagförslaget. Men hellre än att helt och hållet underlåta en reform, som man vet är nyttig, gör man efter min tanke rättast i att taga så mycket man för ögonblicket kan få. Om nu här vore fråga om att antaga ett definitivt lagstadgande, så skulle jag ingalunda vilja rösta för Herr Lindgrens förslag. Men vi befinna oss här ungefär i samma läge som i fråga om 6 §:en; vi få se till, om man icke genom ömsesidiga medgifvanden kan komma till något resultat. Hos oss eger det särskilda förhållande rum, att, då Kamrarne i lagfrågor stanna i olika beslut, kan Lag-Utskottet icke tillstyrka den ena Kammaren att frångå sitt beslut och antaga den andras; de olika besluten skola nemligen sammanjemkas, och det har då utbildat sig den praxis, att man får gifva med sig litet på hvardera sidan. Om jag nu voterar för bifall till Herr Lindgrens förslag, så sker det i den förhoppning, att den blifvande sammanjemkningen skall komma att gå i den riktning, som Herrar Wærn och Nyström påyrkade vid den förra diskussionen i detta ämne, nemligen att de anspråk, som mot en vatten-

verksegare kunna komma att väckas efter längre eller kortare tid af den, som funnit sig lida af uppdämningen, icke må sträckas så långt, att det någonsin kan blifva fråga om nedrifning af det anlagda verket, utan endast om skadeersättning, och denna måhända bestämd på samma sätt och till samma höjd som af Friherre Hamilton föreslagits i afseende på 6 §, nemligen till fullt värde och hälften derutöfver. På det en sådan sammanjemkning må kunna komma till stånd, genom hvilken, som jag hoppas, en stor del af dem skulle kunna tillfredsställas, som i öfrigt vilja vara med om lagförslaget, anser jag mig nu böra instämma med dem, som rösta för Herr Lindgrens reservation.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Friherre Hamilton: Ehuru jag icke anmält min reservation mot Utskottets hemställan i den nu föreliggande punkten, ber jag dock att få upplysa, det jag icke godkänt Utskottets förslag. Jag var till en början mycket tveksam, om jag skulle instämma i Herr Lindgrens reservation; men sedan jag närmare tänkt på saken och åhört den i ämnet förda diskussionen, så förenar jag mig med dem, som yrka bifall till nämnda reservation med de modifikationer, som numera deri blifvit gjorda. Jag anser, att alla de, som hafva något väsentligt intresse att bevaka vid en blifvande vattenverksanläggning, erhålla nog i tid underrättelse derom, och de passa nog på att taga vara på sin rätt, äfven utan att behöfva personligen derom underrättas genom särskildt till hvar och en af dem utfärdad stämning. Jag tror dessutom, att ett sådant tillvägagående skulle blifva nästan omöjligt att följa vid åtskilliga tillfällen, som också här blifvit påpekade, såsom i fråga om anläggningar vid långsträckta sjöar och vattendrag.

En ärad talare har sagt, att den, som är klok och icke vill förnärra andras rätt, han skall nog på förhand söka göra sig underrättad om hvad verkan hans anläggning kan komma att utöfva på öfrige strandegares områden. Jag tror dock, att, om man är aldrig så klok, skall man få svårt att på sådant sätt skydda sig för framtida anspråk; ty det är omöjligt att i förväg beräkna alla de förhållanden, som kunna uppstå, och om han förbisett en aldrig så ringa skada, kan han få sig en process på halsen, som i bästa fall förorsakar honom bekymmer och onödiga kostnader, äfven om han icke skulle tvingas att rifva sin anläggning.

En talare anmärkte nyss något om, att vattnet skulle kunna uppdämmas högre än en strandegare hade beräknat. Jag förstod icke riktigt hvart han syftade med sin anmärkning; men om nu äfven vattnet skulle uppdämmas så högt, så vore det väl hans eget fel, om han icke brydde sig om att tillstädeskomma vid undersökningen och bevaka sin rätt. Han hade ju blifvit underrättad om saken, och om han det oaktadt ansett sig icke behöfva komma, så lär det väl hafva gjort föga till, på hvad sätt underrättelsen kommit honom till handa.

Den siste ärade talaren yttrade, att man borde gå in på ett lagförslag, äfven om man icke vore fullt tillfredsstäld deraf. Jag kan härutinnan icke instämma med honom; ty sedan en ny lag

*Förordnings-
förslag om
jordegare-
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

en gång blifvit antagen, är det ganska svårt att på långa tider få någon förändring i densamma. På en sådan fördran svaras då alltid, att lagen ännu är så ny, och att man bör se tiden an, innan man ändrar densamma. Jag tror därför, det är bättre att icke antaga en ny lag, än att antaga en sådan, med hvilken man icke är tillfredsstäld i så viktiga punkter som de nu föreliggande.

Herr Gahn: Det har af någon föregående talare blifvit framhållet, huru nära sammanhang denna paragraf har med den redan förut antagna 6 §, och jag vill med några ord ytterligare påpeka detta. Kommer 6 § att erhålla den lydelse, Första Kammaren för sin del beslutat, får jag medgifva, att det betyder relativt mindre, hvad form man gifver åt den nu förevarande paragrafen. I sådant fall blir risken för den, som anlägger en dam, icke större än att, om uppdämningen förorsakat en oförutsedd skada, han därför får gifva ersättning, efter som kompromiss bestämmer. Men skulle åter 6 § blifva sådan, som den är i Lag-Utskottets förslag, och följaktligen hvarje vattenverksegare riskera att för minsta genom uppdämning vållad skada få utrifva hela sitt verk, då är det nödvändigt, så vida någon vattenverksindustri vidare skall kunna komma i fråga, att man genom föregående undersökning bereder vattenverksegaren trygghet för framtida påföljder af det slag, jag nyss omnämnde. Då emellertid 6 § ännu icke är lag, utan beror på vidare beslut, så tror jag det vara nödvändigt att Första Kammaren röstar för bibehållande af det sätt, som för byggande af dammar hittills varit det gällande, så att man kan på en gång framkalla alla dem, som hafva något mot byggnadsföretaget att anmärka, och få pröfvadt, om deras anmärkningar äro berättigade. Alldeles gifvet är äfven, att denna form för undersökningen kommer att underlätta proceduren och förekomma en mängd framtida tvister. Det är för öfrigt mycket vanligt att vid dylika kallelser, då fråga är om vattenanläggningar, ingen försummar att inställa sig, och deras anspråk på ersättning för förmodad skada må vara aldrig så orimliga, framkomma de i alla fall med sina påståenden, hvarigenom man på en gång får se, om vattenverksegarne komma att löpa någon risk. Den fara för jordegarne, man ansett ligga deri, att de, sedan vid en dylik undersökning blifvit bestämdt i hvad form vattenverket får byggas, äro afklippta i sin rätt, i händelse framdeles skulle uppenbara sig att undersökningsförrättarne misstagit sig i sin undersökning, torde icke vara så stor, om man förutsätter att de för uppkommen skada kunna erhålla ersättning; och den försigtige domaren kan, i fall det ej är uppenbart att skada icke kan inträffa, förbehålla jordegaren det skadestånd, hvarpå en inträffande uppdämning kan gifva honom anspråk. Ur denna synpunkt sedt, tror jag icke att någons rätt kan blifva förnärmat genom antagande af det utaf Herr Lindgren framställda redaktionsförslaget, hvarför jag yrkar bifall till detsamma med deri under diskussionen gjorda smärre förändringar.

Herr Statsrådet Almqvist: Ehuru jag kanske endast be-

höfde åberopa hvad jag vid förra öfverläggningen rörande denna fråga yttrade, kan jag dock icke underlåta att äfven nu erinra, att den reservation, som är i fråga att antagas, felar mot en af de viktigaste grundsatserna i rättegångsordningen. Denna grundsats är att öfver ingens rätt må dömas, honom obörd. Men det måste inträffa, det har utan tvifvel inträffat och det skall hädanefter också inträffa, att, om en sak afgöres utan att alla, som i den saken äro att anse såsom parter, blifva inkallade och komma i tillfälle att bevaka sin talan, de frånvarandes rätt kan blifva åsidosatt. Att ett förslag, sådant som reservationen innehåller, blifvit afgifvet, bevisar utan tvifvel, att reservanten, som är en gammal domare, tack vare sin erfarenhet, omsigt och noggrannhet torde hafva lyckats så afgöra förekomna uppdämningstvister, att något åsidosättande af jordegarens rätt icke egt rum; men, som jag nyss anmärkte, det är omöjligt att vara säker på att detta alltid skall lyckas. När nu med föreskrifterna i den 11 § af förslaget intet annat åsyftas än att i dessa rättegångar upprätthålla den regel man i all annan rättegång anser vara af den största vikt, nemligen att alla parter skola vara inkallade, kan det motstånd, 11 § rönt, knappast finnas förklarligt. Denna paragraf lemnar hvar och en full frihet att bygga i sitt vattendrag såsom han behagar; han får blott svara för att ingen skada sker någon annan. Stadgandet medgifver honom äfven förmånen att genom provokatorisk rättegång inkalla alla dem, hvilka han kan misstänka eller förmoda hafva någon rätt att i frågan bevaka; och denna förmån är allt hvad han efter min åsigt rimligtvis kan begära. Vid det i reservationen ifrågasatta sammanträdet, som endast i kyrkorna kungöres, förekommer ingen rättegång i vanlig mening, utan allenast en undersökning, som kan företagas utan att någon är tillstädes på jordegarnes sida och utan att deras rätt lagligen bevakas. Hvad särskildt angår den hänvisning till 21 och 22 §§, reservationen innehåller, torde denna hänvisning måhända vara mindre egentlig, då i dessa paragrafer endast talas om instämnda saker. Här är icke någon instämd sak i fråga, utan endast en undersökning. Att genom antagande af det i reservationen föreslagna förfaringsätt man skulle förekomma tvister för framtiden, är fullkomligt sant; ty vid undersökningen afgöres saken definitivt och utan rätt till apell för den, som i framtiden kan finna sin rätt förnärmad af den uppdämning, som tillåtes. Men att det är någon fördel, att på detta sätt afskära någon från att göra sin rätt gällande, kan jag för min del icke finna.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Herr Nyström: Då denna fråga sist förevar, blef den med stor majoritet af Kammaren till Utskottet återremitterad. Jag erhöll derigenom förhoppning att frågan vid detta tillfälle skulle blifva löst i det syfte, som då föranledde återremiss, och hade icke gjort att den nu skulle framkalla så häftigt motstånd som den gjort, i synnerhet från två af Lag-Utskottets ledamöter. Då emellertid så inträffat, måste jag beklaga om denna, isynnerhet af det nordliga Norrland så lifligt efterlängtade lag skulle för ännu

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

en lång tid undanskjutas, därför att man uppställer den så, att derigenom snart sagdt skulle omöjliggöras att hädanefter anlägga några nya verk i de nordligaste delarne af landet. I skolen dock betänka, att man vid anläggande af nya verk der är uteslutande hänvisad till naturkrafterna, till vattendragen. Hvad I här stiften mot detta föranleder ett stillastående i all verksamhet i Norrland. Jag ber, att I icke till den yttersta stränghet hållen eller yrken på den juridiska konsekvensen, utan endast småningom nalkens densamma. Jag yrkar följaktligen att Herr Lindgrens reservation vid detta tillfälle måtte blifva antagen och framhåller dervid särskildt — hvad jemväl Herr von Koch betonat — att Lag-Utskottet i sådant fall möjligen skulle kunna i det förmedlingsförslag, jag vid den förra öfverläggningen framstälde, finna en lösning af frågan, som måhända Första Kammaren och — efter hvad jag hört till och med af ledamöter, som deltagit i Utskottets förhandlingar — sannolikt äfven den Andra skulle kunna godkänna. Detta förslag går ut på att anläggare af vattenverk för framtiden skulle vara säkra för möjligheten att behöfva utrifva sina verk, men deremot skyldige gifva skälig ersättning för all af uppdämning vållad skada. Jag instämmer med Herr Lindgren.

Herr Lagerstråle: Det är endast med anledning af en omständighet, som under diskussionen icke blifvit berörd, jag anhåller att få yttra några ord. Uppmärksamheten har blifvit så strängt fästad på den 11:te §, att man alldeles förbisett hvad Herr Lindgrens förslag innehåller i motstycke till den 10:de §; och det är derom jag vill yttra mig. Den 10:de § lyder: "Menar någon att för hans vattenverk tarfvas att led eller ådra, hvarom ofvan är sagdt, öfverbygges eller eljest genom byggnad förändras till djup eller läge; då skall tillstånd från det allmännas sida till byggnaden sökas hos Konungens Befallningshafvande. Finnes byggnaden kunna så göras att leden eller ådran fortfarande utan väsentlig olägenhet kan för det dermed afsedda allmänna ändamål användas, må det sökta tillståndet beviljas med de villkor, som efter omständigheterna i hvarje fall anses erforderliga till betryggande af det allmännas rätt.

Af sådant tillstånd vare den, som anser sig genom byggnaden förnärad i sin enskilda rätt, ej hindrad att sin talan derutinnan lagligen anhängiggöra".

Hvad Konungens Befallningshafvande sålunda fått sig förbehållet afser alldeles detsamma, som hittills varit af administrativ myndighet handlagdt, nemligen i afseende på flottled, kungsådra och öppning för fiskens gång. Huru tänker sig då Herr Lindgren denna sak pröfvad? Han säger, att, sedan någon hos domaren gjort anmälan om sin afsigt att göra ny eller ombygga äldre dam, domaren skall hos Konungens Befallningshafvande begära förordnande för lämplig person att i afseende å företaget bevaka talan till betryggande af det allmännas rätt, och att, efter det frågan derefter på föreskrifvet sätt vunnit nödig utredning med alla tillhörande omständigheter, rätten må ega be-

stämma, om och under hvilka villkor byggnaden må inrättas, så att annan i sin rätt deraf ej må förnärmast. Häraf måste väl, så vidt jag kan förstå, följa, att genom det af Rätten sålunda fattade beslut äfven afgöres frågan om byggnadens tillkomst i afseende på det allmännas rätt och om den är så inrättad som erfordras. Jag kan nemligen icke föreställa mig att meningen är någon annan än den, att genom det beslut, som af Rätten fattas, alla de frågor, som möjligen hafva framställts af den utaf Konungens Befallningshafvande förordnade personen, definitivt afgöras. Derigenom har på *domaren* blifvit öfverflyttadt att bestämma hvad som erfordras för tillgodoseende af det allmännas rätt — en pröfning, som till sin natur icke kan tillkomma domaren, utan administrativa myndigheter. Jag tror icke att detta är lämpligt och anhåller jemväl på denna grund om bifall till Lag-Utskottets förslag.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Grefve Strömfelt: Dessa nu förevarande paragrafer innebära efter min åsigt ett högst våldsamt ingrepp i de industrin hittills medgifna rättigheter. Tills nu har man försvarat den hämsko, jag förmenat att den nya lagen skulle sätta på industrins vidare utveckling, med att säga, vid den 6 §, att man der begagnat samma uttryck, som i 1734 års lag förekommer, oakadt denna bestämmelse icke verkar på samma sätt nu som för 150 år sedan, och vid den 8 §, der man använt ett begränsadt uttryck, att detta uttryck skulle vara andemeningen af det mycket vidsträcktare uttryck, som förekommer i 1734 års lag, oakadt Högsta Domstolen flera gånger under de senare åren godkänt *vattenmängden* såsom grund vid bestämmande af fördelning af strömvatten. Här förfar man på ett helt annat sätt och *borttager en rättighet*, som industrin sedan 1734 haft, samt lemnar i stället den så kallade provokatoriska stämningrätten. Men hvad innebär den rätt, man sålunda sätter i stället? Om man studerar högsta domstolens protokoll, finner man, att denna stämning icke kan gälla andra än svarande och mellankommande part, hvadan den, som hädanefter vill bygga vattenverk, aldrig, så länge den nu föreslagna lagen skall hafva gällande kraft, kan vinna säkerhet och lugn för att hans verk ej skall blifva utrifvet. Såsom skäl för denna förändring och detta ingrepp i de rättigheter, industrin sedan år 1734 haft, har man åberopat, att nu gällande stadganden innebära en kränkning af jordeganderätten, och jag påminner mig mycket väl, att särskildt en talare under föregående diskussion framhöll, huru beklagligt det vore, att jordegareintresset under diskussionen blifvit så klen representerrätt. Jag förstår icke anledningen till ett sådant beklagande, ty om man sammanlägger alla dem, som här yttrat sig mot lagen, tror jag att de tillhoppa representera mera jordvärde än industri.

Här har af flere talare blifvit sagdt, att det väl måste vara dens skyldighet, som hädanefter vill anlägga ett vattenverk, att sjelf utreda, hvilka deraf kunna hafva skada. Mot detta påstående, som jag icke i hufvudsak bestrider, ber jag att få anmärka, hvart-hän dess tillämpning skulle leda. Om någon, som vill anlägga ett

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

vattenverk, far vattendraget utefter och frågar hvarje strandegare om han kan hafva någon skada deraf, så är jag öfvertygad att mången skall svara: nej, det tror jag icke att jag har. Den eller de stämmas icke; men jorden byter om innehafvare; andra komma, som påstå sig lida skada; vattenverksegaren instämmes och måste kanske rifva ut sitt verk. Jag tror, att strandegarne vid ett vattendrag endast före verkets byggande böra såsom hitintills hafva rätt att uppgifva sina nödrop och få dem pröfvade, såvida nemligen några vattenverk vidare skola kunna byggas.

Herr Justitieministern yttrade, att lagen lemnar hvar och en full frihet att bygga huru han vill. Det kan ju ingen förneka; men jag tror, att lagen är sådan, att ingen vill bygga vattenverk därför, att ingen vågar göra det.

Ser man nu efter hvad vi hafva att förvänta utaf Lag-Utskottets vidare behandling af denna lag, så finner man, att en af dess högt aktade ledamöter sagt, just i afseende å Herr Lindgrens reservation, att om Kammaren förra gången skulle hafva antagit den — och nu är ju fråga om att antaga den — skulle man dermed "dräpt" hela lagförslaget. En annan ärad talare, också han ledamot af Lag-Utskottet, har sagt, att han icke vore nöjd med de bestämmelser, den 26 § innehåller i afseende på bevarandet af redan anlagda verk och inrättningar. En tredje, äfven ledamot af Lag-Utskottet har åter förklarat sig anse, att det uttryck i detta hänseende, som kunde komma att blifva valdt, måste vara sådant, att det icke i paragrafen inrymmer olagligen tillkomna, fastän redan befintliga verk. Det får icke vara så vidsträckt, att det skyddar de utom lagen tillkomna verken. Skulle Utskottet, till hvilket äfven 26 § i förslaget blifvit af båda Kamrarne återremitterad, när lagförslaget en gång hit återkommer, hafva funnit ett uttryck, som går i denna anda eller rigtning, så undrar jag, om icke många processer deraf skulle frammanas och så många bruk, verk och inrättningar ramla öfver ända, att deras tal icke nu kan här beräknas. Med afseende å de många anmärkningar, som blifvit emot detta förslag framställda, tror jag icke att det inom Utskottet kan så hoplappas, att alla dermed kunna känna sig tillfredsställda. Här har i dag intet annat blifvit yrkadt än bifall till Herr Lindgrens reservation. Jag skall icke angående detta förslag till lag om vattenrätt vidare besvara Kammaren, men anser mig fortfarande nödsakad, på grund af de anmärkningar, jag mot förslaget framställt, min pligt likmätigt, yrka afslag.

Herr Jöns Pehrsson: Man kan verkligen blifva nedslagen öfver den ihållighet, som visas för antagandet af denna paragraf. Det tyckes, som om man icke på något sätt förmår öfvertyga derom, att densamma för framtiden omöjliggör att med någon säkerhet anlägga vattenverk. Hvad beträffar Ordförandens i Lag-Utskottet yttrande, hvaraf syntes, som om han vore missnöjd dermed, att någon del af den administrativa myndigheten i detta fall skulle öfverflyttas på domaren, så lär det väl vara uppenbart, att Konungens Befallningshafvande icke kan fatta beslut öfver

ett tillämnadt företag förr, än en omständlig undersökning försiggått, huruvida samma företag länder till skada för det allmännas rätt, och en sådan undersökning skulle ju enligt Herr Lindgrens reservation komma att ega rum. Jag tror icke att jag miss-tager mig, då jag anser att en domare skall visa samma nit och hafva samma uppfattning i fråga om betryggandet af det allmännas rätt som den administrativa myndigheten och, då han skall fälla sitt utslag, kommer sannolikt det allmännas rätt att vida bättre tillgodoses, än som är möjligt för Konungens Befallningshafvande, hvilkens beslut ofta måste grunda sig på en undersökning af en måhända icke rätt lämplig landtmätare eller annan dylik person. Huru man än må betrakta saken, så tror jag, att genom Herr Lindgrens reservation det allmännas rätt är bättre tillgodosedd än genom Utskottets förslag. Antager man det senare, så inför man dermed en princip, som kommer att gifva anledning till en ofantlig mängd rättegångar. För min del vill jag gerna vid en sammanjemkning vara med om det beslut, att en vattenverksegare icke må tillfoga annan skada, utan att han är skyldig därför betala ersättning, om så visar sig böra ske, endast man bereder honom säkerhet för att hvad han bygger icke må af godtycke eller okynne blifva bortflyttadt. Jag yrkar bifall till Herr Lindgrens reservation.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Herr Bergmanson: Jag hade redan vid förra behandlingen af denna fråga tillfälle att yttra mig i ämnet och framhöll då, huruom det vore önskligt, om man kunde finna något sätt att på förhand bilägga de tvister, som möjligen kunde uppkomma, och jag hade i sådant afseende önskat att, innan vederbörande parter hänvisades att stämma till domstol, de skulle få tillfälle att vid en förberedande undersökning uttala sina meningar och möjligen få dem sammanjemkade. Här har under diskussionen framhållits de olägenheter, som vederbörande jordegare så väl som vattenverksegarne kunna hafva af det framställda förslaget, och otvifvelaktigt är, att olägenheter kunna å ömse sidor uppkomma; men å andra sidan är det säkert, att det förhållande, som nu eger rum, leder till många rättskränkningar. Jag ber att få upplysa, att jag känner särskilda fall, då synnerligen svåra rättskränkningar inträffat just till följd deraf, att parter i följd af nuvarande lagstiftning i ämnet, blifvit dömda ohörda. Ett sådant fall förekom i Vestmanland vid Svanå bruk, hvilket, som jag tror, anlades på 1700-talet. Uppdämningen derstädes verkade på flere miles afstånd, rättegång angående uppdamningsrätten uppstod för åtskilliga år sedan och varade under flere år, men ledde icke till något resultat för jordegarne, emedan bruket hade sina privilegier. Enahanda var förhållandet vid det inom min domsaga belägna Sörfors bruk, der det visades, att en stor del egor blefvo öfversvämmade i följd af uppdamning vid bruket. Jag kan därför icke biträda det förslag, som Herr Lindgrens reservation innehåller och enligt hvilket det fortfarande skulle tillgå på samma sätt som

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

hittills; men för att om möjligt sammanjemka de särskilda intressena, anhåller jag få uppläsa följande förslag:

Den som vattenverk bygga vill, må hos Konungens Befallningshafvande begära förordnande för sakkunnig person, att genom undersökning, till hvilken kända sakegare böra kallas, söka utröna hvad verkan anläggningen på annans rätt kan hafva, samt, om öfverenskommelse dervid ej träffas, sin talan derefter till Rätten instämma; och vare å den talan pröfvadt huru byggnaden så inrättas må, att andre parten i sin rätt ej förnärmas. Är vattenverk sålunda tillkommet, må sakegare, som vid undersökningen eller Rätten ej varit hörd, åtnjuta ersättning för den skada, honom genom anläggningen tillfogas, så vida talan derom lagligen anställes inom natt och år från den tid han om anläggningen fick kunskap och kom i tillfälle att sin rätt och talan lagligen utföra.

Jag har endast velat framställa detta förslag utan att derå göra något yrkande.

Grefve Mörner: Då Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet yttrat, att den af Herr Lindgren framställda reservation strede emot fundamentallagen för all rätt, nemligen att ingen må dömas ohörd, skulle det måhända synas besynnerligt, om någon gensaga deremot icke gjordes. Jag ber att få erinra, att stämning är stämning, och ingen lärer kunna neka, att genom ediktalstämning utgår stämning å alla dem, hvilka anse sin rätt af frågan beroende, och ingen kan således säga sig vara dömd ohörd, om Herr Lindgrens reservation antages, utan hvar och en har gifvits tillfälle att blifva hörd. Äfven vid vanlig stämning kan ju svarandeparten uteblifva och på kärandens talan meddelas s. k. tredsdom.

Hvad vidare beträffar Herr Lagerstråles anmärkning i fråga om bevakandet af det allmännas rätt, så innefattar ju äfven reservationen, att förordnande skulle för lämplig person utfärdas att bevaka talan till betryggande af det allmännas rätt, och den enskilde får således icke större rätt, än honom bör tillkomma.

Beträffande åter det af Herr Bergmanson framställda förslaget, så anser jag mig icke behöfva upptaga det till granskning, då han icke framställde något yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o) att de förevarande paragraferna skulle bifallas; 2:o) att Kammarén, med afslag å samma paragrafer, måtte antaga det förslag till stadgande, som af Herr Lindgren i hans reservation framstälts, dock med följande ändringar: att ordet *ombygga* utbyttes emot ordet *förändra*; att i stället för orden "på sätt i §§ 21 och 22 (i Kongl. förslaget)" insattes orden "på sätt §§ 20 och 21"; samt att emellan ordet *bör* och ordet *inhuggas* infördes orden "på vattenverksegarens bekostnad"; och 3:o) att de ifrågavarande paragraferna skulle af Kammarén afslås.

Härefter framställdes propositioner på dessa yrkanden och besvarades med blandade ja och nej; hvarupå och efter det proposition på bifall till paragraferna förnyats och på enahanda sätt besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammarén, uppå Herr Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Herr *Lindgrens* reservation med deri föreslagna ändringar; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller 10 och 11 §§ i Lag-Utskottets förslag till förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, afslår Kammarén dessa paragrafer och bifaller det förslag, Herr Lindgren i sin reservation afgifvit, med följande förändringar: att ordet *ombygga* utbytes emot ordet *förändra*; att i stället för orden "på sätt §§ 21 och 22 (i Kongl. förslaget)" insättas orden "på sätt §§ 20 och 21"; samt att emellan ordet *bör* och ordet *inhuggas* införas orden "på vattenverksegarens bekostnad".

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—19,
Nej—81.

§ 20.

Herr Lindgren: Med anledning af den utgång, beslutet om de senast behandlade paragraferna erhöi, ber jag att vid den nu föredragna paragrafen få föreslå en jemkning. Enär nemligen frågan om instämning förfallit, torde orden "instämd varde" här utbytes emot ordet "väckes", så att början skulie lyda: "När talan väckes i mål, hvarom i denna förordning handlas", o. s. v.

Grefve Mörner, Oscar: Denna gång måste jag motsätta mig Herr Lindgrens förslag, ty målet instämmas verkligen genom ordentlig stämning och någon förändring behöfves följaktligen icke i denna del. Deremot ber jag få hemställa, att den här förekommande hänvisningen till 9 och 11 §§ ändras i den mån, sådant till följd af Kammaréns senaste beslut kan finnas erforderligt, och då ärendet i, allt fall återkommer till Lag-Utskottet, torde någon svårighet deremot icke möta.

*Förordnings-
förslag om
jordegares
rätt öfver
vattnet å
hans grund.
(Forts.)*

Herr Lagerstråle: Ehuru jag icke kan medgifva rättigheten af Grefve Mörners anmärkning, att genom denna kungörelse, som Kammarén ansett vara tillräcklig utgångspunkt för pröfning af så viktiga ämnen, som de här behandlade, stämning skulle vara utfördad, så biträder jag likväl hans hemställan om antagande af den nuvarande ordalydelsen i denna del, emedan jag icke heller är tillfredsstäld med Herr Lindgrens förslag och icke törs på fri hand afgöra huruvida någon jemkning bör ega rum eller ej.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Talmannen, att derunder hade yrkats dels bifall till den förvarande paragrafen oförändrad; dels af Herr *Lindgren*, att densamma skulle antagas med den ändring, att orden "när talan i mål, hvarom i denna förordning handlas, instämd varder" utbyttes mot orden "när talan väckes i mål, hvarom i denna förordning handlas"; dels slutligen af Grefve *Mörner*, att paragrafen skulle godkännas, dock under förbehåll om iakttagande af den rättelse i afseende å den i paragrafen förekommande hänvisning, som påkallades af Kammaréns öfver §§ 10 och 11 fattade beslut.

Härefter framställes propositioner på dessa yrkanden, och förklarades propositionen på Grefve *Mörners* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

2:dra punkten.

Lades till handlingarne.

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.*

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 1 och 3 April bordlagda Utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om ovillkorlig belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer.

Herr Wallenberg: Jag skall be att få bemöta åtskilligt af hvad som förekommer såväl i Banko-Utskottets utlåtande N:o 10 såsom motiv för Utskottets afstyrkande af min motion, som ock i Bankofullmäktiges utlåtande med anledning af samma motion. Uti denna min motion har jag uppgifvit, att bankoreglementet i alla tider innehållit bestämmelser om lånerätt mot hypotek af vägförda effekter, och exempelvis anført, att likasom bankstyrelsen tid efter annan i allmänna tidningarne kungjort belåningsvärdet å jern, på samma sätt kunde tillkännagifvas belåningsvärdet å statens och allmänna hypoteksbankens obligationer, hvilket belåningsvärde borde gälla, intill dess ändring blefve på enahanda sätt allmänheten meddelad. Härom säga nu både Banko-Utskottet och Bankofullmäktige, att det icke öfverensstämmer med en riktig tolkning af bankoreglementets bestämmelser i nämnda hänseende; men jag ber få invända deremot, att det har åtminstone varit full

komligt öfverensstämmande med de faktiska förhållandena, ty jag har aldrig hört omtalas, att Riksbanken vägrat belåna vägfördt jern eller att uti den lånerörelsen en sökande blifvit nekad, under det att lån på samma säkerhet blifvit en annan beviljad; och det måste blifva öfverraskande för bruksidkare och köpmän att nu få veta, att äfven denna lånerörelse är beroende af bankofullmäktiges goda behag för tillfället. De hafva förut lefvat i den tron att, om de blott hade vägfördt jern, så kunde de räkna på att derå erhålla lån i Riksbanken, till dess den tid komme, då de kunde utskeppa jernet.

Belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer. (Forts.)

Med afseende på mitt förslag hänvisar Utskottet till de förändrade föreskrifter, som meddelades vid 1862—1863 årens riksdag, i fråga om belåning af vissa slags aktier och obligationer, med hvilken förändring då icke hade afsetts någon inskränkning, utan tvärtom en utsträckning af förut varande bestämmelser angående belåning af publika papper, och såsom skäl för förändringen hade just anförts, att under närmaste tiderna derförut tillkommit obligationer, hvilka inneburo lika fullgod säkerhet som flertalet af de till belåning förut antagliga, och att derför en vidsträcktare rättighet syntes böra bankstyrelserna meddelas för att icke nödgas afslå ansökningar om lån på säkra papper. Vidare hänvisas till 29:de § i bankoreglementet; men om man jemför denna med bestämmelser i äldre reglementen, så skall man finna, att i dessa stå obligationer omtalade i en särskildt paragraf och äro verkligen ansedda såsom egande företråde framför annat hypotek. Uti den nu gällande § 29 mom. 1 heter det: "utlåning sker mot lånesökandes förbindelse, åtföljd af antingen löpande förskrifning eller accepterad invisning motsvarande minst hela det sökta lånebeloppet; eller ock aktier, publika papper eller andra hypoteker, som vederbörande styrelse anser innefatta fullkomlig säkerhet för det sökta lånet". Nu anses i allmänhet en s. k. "löpande förskrifning" vara ett slags hypoteksrevers, som icke alltid representerar någon gjord affär, utan snarare är ett uttryck af vänskap och välvilja för en person, som man vill hjälpa, och hvilken icke har annan säkerhet att erbjuda. Att nu dessa "löpande förskrifningar" ställas framför aktier och publika papper, deri anser jag det egentliga felet ligga; statens och allmänna hypoteksbankens obligationer borde ställas i främsta rummet vid all belåning; om så vore förhållandet, vore det icke mer än ett skyldigt afseende å dessa pappers förträfflighet, men med 29 §:s nuvarande lydelse är mycket ofrigit att önska i den vägen.

Utskottet har haft den godheten förklara, att genom antagande af mitt förslag "skulle en obestriddig fördel beredas statens och allmänna hypoteksbankens obligationer". Det är ett medgifvande, som jag måste taga fasta på, och som jag ber att få fästa Herr Talmannens synnerliga uppmärksamhet uppå, emedan det just är detta, i första rummet, som jag med min motion afsett. Jag tillåter mig erinra om, huruledes man för ett år sedan tyckte det vara en glädjande nyhet, då man fick veta, att svenska statens obligationer noterades på Amsterdams börs; men man gjorde icke

Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.
(Forts.)

klart för sig, hvad noteringen egentligen betydde. Den betydde att svenska obligationer blefvo upptagna till belåning i bankerna i Amsterdam, i likhet med de nederländska obligationerna; men här anser man det icke vara af någon vikt, att åt svenska publika papper gifva företräde vid belåning.

Man har talat om ett inhemskt fondsystem och har på senare tiden gjort allvarsamma ansträngningar för att få obligationerna noterade i utlandet. Skulle det då icke vara skäl att söka göra dem ännu mera eftersökta inom landet än hvad de nu äro? Isynnerhet då vi önska komma till en lägre räntefot i allmänhet, borde dessa papper åtnjuta företräde vid belåning framför alla andra hypotek. Genom medgifvandet af belåningsrätt för statens och allmänna hypoteksbankens obligationer hos Riksbanken, skulle dessa papper mera kunna begagnas såsom kassareserv, och större belopp än nu stanna qvar i landet. Jag försäkrar, att en stor del af det rådande öfverflödet på penningar har tillkommit derigenom, att en mängd svenska statens och allmänna hypoteksbankens obligationer, hvilka förut här innehafts af verk och inrättningar samt enskilda, exporterats till utlandet.

När man nu sätter en lägre räntefot på statens och allmänna hypoteksbankens obligationer, så vore det ett sätt att bereda dessa en motsvarande fördel och en anledning att blifva eftersökta, nemligen den, att de företrädesvis blefve behandlade och betraktade såsom en säker kassareserv.

Utskottet har lika med fullmäktige icke kunnat utfundera, hvarifrån jag fått den siffran i min motion, att det fans omkring 16 milloner kronor, som utgjorde den "obegagnade sedelutgifningsrätten". Jag har emellertid icke fått den annorstädes än ifrån de officiella uppgifterna, som lemnas från Riksbanken och som månatligen offentliggöras. Enligt dem utgjorde den "obegagnade sedelutgifningsrätten" i oktober 16,457,000 kronor — jag förbigår hundratalen — i November 22,039,000 kronor, i December 21,528,000 kronor, i Januari 20,561,000 kronor och i Februari 16,958,000 kronor. Jag trodde därför, att man med allt fog kunde, i synnerhet då man håller sig till den *lägsta* af dessa siffror, antaga, att en så beskaffad reserv af obegagnad sedelutgifningsrätt verkligen var till finnandes i Riksbanken, men jag tror, att de som hafva skrivit Utskottets betänkande hafva förbisett, att med November månad ökades sedelutgifningsrätten från 30 till 35 millioner kronor och att man därför ansett sig kunna ifrågasätta righeten af de siffror jag uppgifvit. Nu säger man — och bankofullmäktige betona det särskildt — att det icke är den obegagnade sedelutgifningsrätten, som kan utlånas, och det är fullkomligt riktigt, om det vore fråga om att utlåna på vanlig tid af 6 månader o.s. v., men jag ber att få hänvisa derpå, att i Englands bank anser man just den obegagnade sedelutgifningsrätten såsom någonting, som utgör den reserv, med hvilken utlåningen tillfälligtvis kan ökas, och att man följaktligen känner sig mera trygg, när denna reserv är större än då den är mycket liten; och på samma sätt vågar jag påstå, att de tillfälliga lån, som skulle kunna komma i fråga att begäras hos

Riksbanken, mot hypotek af statens och allmänna hypoteksbankens obligationer, blefve hvarken permanenta lån eller lån till särdeles stora belopp. De komme icke att uppgå till många millioner, utan inskränkte sig troligen till ganska måttliga summor, men skilnaden ligger deri, att *man visste* att våra bästa räntebärande obligationer alltid kunde belånas, och detta skulle ingifva en så stor och bestämd trygghet, att man mycket väl kan säga, att den gäfve samma säkerhet, som om, i brist på användbar kassareserv, en betydligt större kassa låge hvilande. Det är en naturlig gång af penningemarknaden öfver allt — och det är i vårt land härutinnan icke annorlunda än i andra länder — att det stundom uppstår strömningar i dessa förhållanden och ganska häftiga strömningar, men man ser ganska väl, huruvida dessa strömningar uppkommit till följd af någon kapitalbrist eller till följd af något kapitalöfverflöd och huruvida det är hvad jag ville kalla någon liten förändring i cirkulationen af mera tillfällig natur, och därför påstår jag, att när en sådan cirkulation tillfälligt ändrar sig, så är det illa stäldt, om man i ett land sådant som vårt skall behöfva gå till utlandet för att erhålla en tillfällig kassaförstärkning. Bankofullmäktige hafva behagat yttra, att man för kassabehöf under 8 dagar "kunde sälja långa vexaslar och sedan igenköpa andra vexaslar och låta dem ligga till förfallodagen". Ja, det är beskrifningen på huru det går till, men icke kan väl någon vilja påstå, att det är väl stäldt och fördelaktigt för vårt land, att vi skola betala utlänningen provision i stället för att gå till vår egen Riksbank och till den betala ränta under samma tid.

Jag vill knappt uppehålla mig vid ett så öfverdrifvet yttrande, som igenfinnes i Banko-Utskottets utlåtande, nemligen att här är fråga om 4 å 5 hundra millioner kronor, som i dessa obligationer kunde komma att i Riksbanken presenteras till belåning! Jag betvivlar, att detta kan vara annat än ett litet behagligt skämt, som man kastat in i en allvarlig fråga, ty att det verkligen skulle kunna inträffa, att ett belopp af 4 å 5 hundra millioner kronor, eller ungefär lika mycket som hela statsskulden och allmänna hypoteksbankens skuld sammanlagda uppgå till, skulle på en gång komma att hos Riksbanken erbjudas till belåning, det anser jag vara fullkomligt otänkbart. Dessutom veta vi, att det kommer att dröja mera än en mansålder, innan vi få svenska egare till dessa millioner i obligationer, och mot det påståendet att vi härigenom kanske skulle framkalla en sådan sak som den, att utlänningen skulle komma till Riksbanken och belåna sina obligationer, hafva Bankofullmäktige lätt att förhindra genom räntans höjande. Jag har, så vidt jag förstått, klart och tydligt visat, att det är en väsentlig skilnad mellan att påstå att *alla* af staten och allmänna hypoteksbanken utgifna obligationer skulle på en gång erbjudas till belåning i Riksbanken utan afseende på vilkoren, utan är det här ifrågasatt att en obetydlig del af dessa obligationer skulle kunna tillfälligtvis hos Riksbanken anmälas för att belånas, och det är fråga om att just denna lilla obetydliga del af Riksbankens utlåningsrörelse skulle bidra till att man inom landet skulle företrädes-

Belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer.
(Forts.)

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
rens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.
(Forts.)*

vis eftersöka just dessa papper, ty de komme att ega den egen-
skapen att vara på en gång räntebärande och ändock kassareserv.

I Bankofullmäktiges af Utskottet infordrade utlåtande, hvaraf jag naturligen skaffat mig en afskrift med den rätt, som en hvar har att mot lösen skaffa sig afskrifter af offentligt tillgängliga handlingar, igenfinnes, såsom jag skall bedja att här få nämna, bland annat att "en sådan belåning skulle allvarsamt hota Riksbankens ställning". Detta är också en af de der öfverdrifterna, som man tillgriper, då man icke vill en sak, och jag kan för min del icke tro annat än att det har varit i brist på bättre skäl som man tagit sin tillflykt till en så beskaffad påtaglig öfverdrift. Jag vill äfven fästa Herr Talmannens uppmärksamhet derpå, att hvarken Utskottet eller Bankofullmäktige hafva bevärdigat min framställning i sin helhet med ett enda ord, utan de hafva lösryckt en del af mitt förslag och bekrigat denna del, utan att för öfrigt tala om motionens hela innehåll. Man har bekämpat den ovilkorliga belåningsrätten. Ja väl! Men man har icke funnit för godt att upptaga till besvarande det, som jag uppställt såsom vilkor för denna ovilkorliga belåningsrätt. Om jag hade tillåtit mig att föreslå ovilkorlig belåningsrätt, utan att dervid fästa några vilkor, då hade min motion icke varit värd två rader af ifrågavarande höga auktoriteter, men lyckligtvis har jag icke gjort det, utan jag har i min motion tydligen sagt — såsom också angifves i utlåtandet — att här är fråga om en belåningsrätt under de uttryckliga vilkoren, att Bankofullmäktige själve skulle bestämma *det lånevärde och den räntefot*, hvartill de ifrågavarande obligationerna må belånas, samt att, om sådan belåning skulle ske, *tiden* derför skulle vara minst femton dagar, högst tre månader. Det är ju derför alldeles klart att, om det blefve för stark inströmning af dessa obligationer till belåning, Bankofullmäktige helt enkelt kunde antingen *höja* räntefoten eller *sänka* belåningsvärdet. Begge delarne kunde de efter sitt fria skön göra, och det är ju klart att ingen i längden kan hafva lust att belåna obligationer, som gifva 4 $\frac{1}{2}$ procent effektiv ränta, till t. ex. 7 procent eller belåna dem till 50 procent af deras nominella belopp. Deri ligger just det betryggande för Riksbanken och ett oöfverstigligt hinder mot att Riksbanken skulle kunna blifva öfersvämmad af så beskaffade låneansökningar; men detta har icke blifvit vidrört hvarken i Banko-Utskottets eller i Bankofullmäktiges utlåtanden. Jag tror mig emellertid hafva visat, att mitt förslag icke är opraktiskt, såsom det i dessa betänkanden blifvit förklaradt. Att det afser fördelar för både statens och allmänna hypoteksbankens kredit, det har Utskottet själf medgifvit; och det är äfven klart och tydligt, att det skulle bespara landet onödiga kostnader för tillfälliga penningeförsträckningar, såsom ju uppenbart framgår af min framställning, som stöder sig på erfarenhetsrön från andra länder. Så t. ex. åtgår det i Englands bank blott 15 minuter för att erhålla lån på *consols* och i Frankrike finnes det 80 kontor af Frankrikes Bank, der man kan få belåna franska statens obligationer, ställda till innehafva-

ren, men endast ett färre antal kontor, der man kan belåna dem, som äro ställda på viss man. *Belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer.* (Forts.)

Det är således från dessa och andra länder, som man kan hemta exempel i detta afseende, och att erfarenheten derifrån är bestyrkt, det vågar jag påstå bland annat derigenom, att när personer just från nämnda länder en tid vistats här och hunnit taga kännedom om våra förhållanden, så hafva de uttryckt sin stora förvåning deröfver, att man icke har några betryggande stadganden i det hänseendet, att så utmärkta papper som statens och allmänna hypoteksbankens obligationer kunna belånas i svenska nationalbanken.

Jag har emellertid endast velat försöka att på detta sätt försvara min åsigt, men jag ämnar icke besvara Herr Talmannen och Kammaren med någon votering i frågan, emedan jag nogsamnt känner den strömning i tänkesätten, som för närvarande är rådande och som egentligen afser att upprätthålla en enda princip, nemligen Bankofullmäktiges goda behag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då man läser den motion, som nu utgör föremål för Kammarens behandling, så är man nästan frestad att betvifla, huruvida den kan vara allvarligt menad. Man måste väl dock antaga detta, emedan Riksdagens förhandlingar icke låna sig till skämt och jag har därför velat såsom ursäkt för motionen antaga, att den tillkommit under motionsbrådskan, då man icke så noga betänker innehållet af de motioner man afgifver, i synnerhet då man, såsom den ärade motionären, har många sådane af olikartad beskaffenhet att afgifva. Jag anser därför, att motionären icke kunnat bättre begära än att hans motion blifvit utan diskussion afslagen, men då han sjelf framkallat en sådan, har jag begärt ordet och hoppas, att Kammaren tillåter mig att yttra några ord i anledning af så väl sjelfva motionen, som hvad Herr Wallenberg här ytterligare anført. Till de skäl, som redan Bankofullmäktige och vidare Banko-Utskottet i sitt betänkande andragit för afslag å motionen, ber jag för min del att få tillägga, att ett bifall till densamma eller medgifvande af ovilkorlig belåningsrätt i Riksbanken för dessa obligationer skulle fullkomligt kullkasta alla nu gällande grunder för sedelutgifningen. Detta förhållande har motionären icke aktat nödigt att antyda och icke heller har han uttalat någon åsigt om hvad som borde sättas i stället, då naturligen de nuvarande grunderna icke kunde bibehållas, i händelse motionärens förslag bifölles. Motionären har *nu* anført att det skulle vara en möjlighet att förekomma de olägenheter, som genom hans motion kunde komma att föranledas, derigenom, att dels lånevärdet bestämdes så lågt, dels en så hög räntefot fastställdes, att icke de, som innehade dylika obligationer, funne sig föranlätne att i Riksbanken belåna dem. Han har äfven föreslagit en särdeles kort tid för belåningen, hvilket allt han förmodligen anser såsom ett slags korrektiv mot de missbruk, som eljest skulle kunna uppstå, men om man bestämmer detta lånebelopp så lågt, som behöfves för att förekomma all

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.*
(Forts.)

rubbnings i Riksbankens rörelse eller om man sätter räntan så hög, att man förekommer att några låntagare anmäla sig för att erhålla dylika lån, så skulle ju ändamålet med denna ovillkorliga belåningsrätt icke vinnas, och om man bestämmer tiden aldrig så kort — motionären har föreslagit minst 15 dagar, högst 3 månader — så lär väl hvar och en inse, att äfven 15 dagar är mera än tillräcklig tid för att kunna bringa Riksbanken i en ganska betänklig, tillfällig förlägenhet, äfven om blott en ganska ringa del af dessa obligationer, hvilka uppgå till ett sammanlagdt belopp af 4 à 5 hundra millioner, skulle komma att i Riksbanken till belåning företes, och hvilken belåning Bankofullmäktige då icke skulle ega rättighet att vägra. Motionären har uppgifvit, att en sådan rättighet förr skulle hafva varit medgifven åtskilliga slags obligationer och aktier. Bankofullmäktige hafva emellertid upplyst — enligt hvad Utskottet i sitt betänkande anført — att här ligger ett misstag; men äfven om förhållandet hade varit sådant som af motionären uppgifvits, så lär hvar och en inse, att beloppet af dessa obligationer m. m. då var så ringa, att, äfven med hänsyn till Riksbankens då vida mindre resurser än nu, svårigheten för Riksbanken att belåna dem icke på långt när hade varit så stor som *de* svårigheter, som i detta afseende nu skulle uppstå, i fall motionärens förslag antoges.

Motionären har äfven anført, att man hade föreställt sig, att jernbelåning, om också icke i reglementet ovillkorligen medgifven, dock alltid beviljats.

Jag kan af egen erfarenhet upplysa motionären, att så icke har varit fallet, utan att, då Riksbanken ansetts icke vara i tillfälle att kunna belåna jern, dylika lån nekats. För öfrigt synes det mig att banklagstiftningen bör snarare mer och mer tendera till afskaffande af förmånsrätt för vissa låntagare och vissa slag af säkerheter, än gå i motsatt rigtning, och af denna anledning ber jag jemväl att få på det bestämdaste motsätta mig det förslag, som motionären nu här framställt, nemligen att dessa obligationer skulle ställas i första rummet i afseende på belåning i Riksbanken, emedan dessa förmåner då skulle företrädesvis tillkomma *ett visst intresse* i samhället, *en viss rörelsegren*, under det att jag för min del tvärtom anser Riksbanken vara till för att främja handeln, den allmänna rörelsen och öfver hufvud *alla* lofliga näringar. Motionären har här uppläst en del af fullmäktiges utlåtande till Utskottet och han har tagit sig för att bemöta några yttranden, som deri af fullmäktige blifvit fälda. Detta är ett alldeles nytt sätt i diskussionsväg, och jag lemnar derhän, huruvida det kan vara alldeles *passande* att bemöta annat än hvad som Utskottet anført, då fullmäktiges yttrande endast kommit till Utskottet såsom en ledning för Utskottets utlåtande i frågan. Jag vill på intet sätt bestrida motionärens *rätt* att både uppläsa och yttra sig om dessa protokoll; men jag tror att detta hans förfarande bör blifva en maning för blifvande Banko-Utskott att icke iakttaga samma grannlagenhet, som Utskottet nu gjort, då det uteslutit sådana yttranden af fullmäktige, som ansetts något mera

skarpa än nödigt, utan hellre intaga fullmäktiges utlåtanden rörande Herr Wallenbergs motioner in extenso.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Den som icke känner den ärade motionären och hans utmärkta finansiella förmåga och kunskaper, skulle ovillkorligen säga, att hans motion är mera än lofligt enfaldig; men som jag har äran att känna honom och böjer mig för hans stora kunskaper i detta fall, så kan jag icke annat säga, än att den är raffineradt egennyttig samt att motionären derjemte måtte tro, att Kammaren är mera än lofligt enfaldig, om den skulle bita på en sådan grof uthängd krok. Det kan väl icke bestridas att under denna motion ligger något annat, än hvad som motionären angifvit, ty, såsom Herrarne alla veta, ega de ifrågavarande obligationerna, åtminstone Riksgäldskontorets och Allmänna hypoteksbankens, redan belåningsrätt i Riksbanken; men den stora skillnaden är den, att de för närvarande visserligen *kunna få* belånas, men de kunna icke pocka sig till denna belåning när som helst och till huru stora belopp som helst, hvilket just är hvad motionären genom sin motion afser, och detta är en stor och verkligen viktig skillnad. Med allt det nit, all den omtanke och all den försigtighet, som, enligt min och många andras mening, fullmäktige i Riksbanken hafva ådagalagt under ganska bekymmersamma och brydsamma tider för att upprätthålla Riksbanken och myntvärdet, skulle det ändock, mine Herrar, blifva fullmäktige alldeles omöjligt att hädanefter göra detta, såvida motionärens förslag blefve antaget. Jag skall blott genom ett exempel belysa detta. Pönera, att för det enskilda bankintresset flera enskilda banker sloge sig tillsammans för att spränga Riksbanken, så skulle det, om Riksdagen bifölle denna motion, alls icke vara omöjligt för dem att verkställa detta. Det behöfdes endast, att de komme till Riksbanken med en bagatell af t. ex. 100 millioner kronor af ifrågavarande obligationerna och sade: vi hafva rätt att få dessa obligationer belånade och vi vilja nu hafva penningar för dem. Ja, då säger Herr Wallenberg, såsom han nyss sade: det kan väl icke möta något hinder, då bankofullmäktige ega rätt att bestämma såväl belåningsvärdet som räntan. Det är likvisst en stor skillnad att hafva det bestämdt *på förhand*, ty det skall enligt motionärens förslag bestämmas genom kungörelse i de allmänna tidningarna, och det värde, som genom en dylik kungörelse blifvit bestämdt, skall bestå, till dess ny kungörelse i de allmänna tidningarna kommer från fullmäktige; men under tiden är det icke svårt för de enskilda bankerna, om de så vilja, att kunna få i hop ett så stort antal af de ifrågavarande obligationerna, att det blifver Riksbanken faktiskt omöjligt att lemna de lån, som dem enligt bankofullmäktiges kungörelse icke kunna förvägras. Då säger troligtvis motionären, att Riksbanken ju kan utlemna sedlar inom det belopp bankoreglementet föreskrifver; men om sedlar utlemnas, som naturligen finnas till större belopp än klingande mynt, så kunna ju dessa bankdelegare, som vilja spränga Riksbanken, gå

Belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer.
(Forts.)

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.
(Forts.)*

till densamma och säga: vi skola för dessa sedlar hafva klingande mynt, och huru mycket klingande mynt, som finnes i Riksbanken, vet hvar och en i följd af de rapporter, som månatligen afgifvas derifrån.

Således fordras det icke någon stor skarpsinnighet för att inse, att denna stora fara verkligen kan hota Riksbanken, om enskilda banker sammansätta sig för att verkställa ett så beskaffadt experiment, och jag tror därför, att ingen, som verkligen vill fäderneslandets väl och icke har några bi-intressen, skall bifalla en motion, som kan hafva så ödesdigra följder. Jag skulle kunna ännu längre och vidlyftigare framställa åtskilliga andra olägenheter af den ifrågasatta motionen, men jag tror, att det redan af Herr Ekman sagda jemte det, som jag nu tagit mig friheten att anföra, innebär tillräckligt viktiga skäl för afslag å motionen, och jag gratulerar Herr Wallenberg därför, att han icke önskar begära votering i frågan, ty då skulle han finna, huru opinionen i denna Kammare i detta afseende är beskaffad. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen: Ehuru jag icke har något särskildt att tillägga till hvad Banko-Utskottets ärade ordförande här har yttrat, kan jag dock icke underlåta att med några ord bemöta Herr Wallenbergs här gjorda framställning.

Motionären fäste sig egentligen dervid, att såväl Banko-Utskottet som bankofullmäktige i sitt yttrande i anledning af motionen skulle hafva gjort sig skyldige till öfverdrift, men det är just i motionen som den så kallade öfverdriften ligger, ty motionen innehåller en ovillkorlig belåningsrätt i Riksbanken för vissa sorters papper, hvilka förekomma till mycket stort belopp, och motionären har icke heller här kunnat neka, att denna ovillkorliga belåningsrätt ligger i första punkten af hans förslag, utan han har, med uttalande af ett särdeles skarpt omdöme öfver den första punkten i förslaget, i händelse det icke skulle vara tillräckligt modifieradt i den senare punkten, hänvisat Kammaren till det vilkor, han i mom. 2 har uppställt. Men, mine Herrar, detta vilkor innebär, att lånevärdet och räntefoten skulle af fullmäktige bestämmas och i allmänna tidningarna kungöras. Nu är det ju gifvet att om fullmäktige genom att bestämma lånevärdet och räntefoten skola skydda sig för ett omättligt anlitande af en ovillkorlig lånerätt å svenska statens och allmänna hypoteksbankens obligationer, så komma fullmäktige i och med detsamma att förstöra just den berättigade belåning af dessa obligationer, som städse egt rum och som fullmäktige naturligen med särdeles stort nöje hafva beviljat. Det ligger ju i sakens natur, att om lånevärdet sättes ytterligt lågt eller räntan ytterligt hög, så vill ingen belåna dessa papper. Det skulle följaktligen omintetgöra just hvad man bör önska och uppmuntra, nemligen en efter Riksbankens tillgångar och förhållanden lämpad belåning af de yppersta obligationer, som vi ega. För min del tror jag därför, att detta vilkor skulle försämra saken högst väsentligt mot hvad som för närva-

rande är förhållandet. För öfrigt har motionären också jemfört saken med lånerätten för jern och uttalat den föreställningen, att det för exportörer och bruksegare skulle vara en oväntad nyhet att få höra, att denna lånerätt icke är ovilkorlig. Jag kan emellertid icke föreställa mig, att de, som hafva anlitat denna lånerätt, icke hafva haft kännedom om hvad bankoreglementet i detta afseende innehåller, och till deras lugnande kan för öfrigt sägas, att erfarenheten äfven har visat, att om det någon gång — dock sannolikt ej vid hufvudkontoret — har inträffat, såsom Herr Ekman nyss anförde, att sådan belåning vägrats, så är detta så sällsynta undantag, att det icke kan vara något att fästa sig vid, och detta beror af den väsentliga omständigheten att, om hypoteksbankens obligationer förekomma till hundra millioner, så uppgår värdet af det jern, som kan belånas, högst till några få millioner. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Jag vill med anledning af Banko-Utskottets ordförandes yttrande endast i afseende på mitt handlings-sätt att lösa utdrag af fullmäktiges i Riksbanken protokoll säga, att det varit mycket lämpligare, om Utskottet beledsagat sitt yttrande med sådant utdrag, så hade Kammarens alla ledamöter fått kännedom derom. Jag kan icke förstå, att det i fullmäktiges yttranden kan vara någonting, som icke bör offentliggöras; så att de der hårda epiteten, som Herr J. J. Ekman äfven i dag begagnat äro pilar, som gå öfver mitt hufvud.

Hvad beträffar Friherre Klinckowströms fantasier, torde både Talmannen och Kammaren bespara mig att bemöta sådana öfverdrifter. Om någon af bankkategorierna önskar försöka att underminera den andre, är det visserligen icke från de svagares ståndpunkt, som något sådant försök någonsin kommer att göras, det är ganska klart och det känner hela landet, och det kommer än tydligare att visa sig af det sätt, hvarpå bankfrågor fortfarande behandlas. Men så mycket må det tillåtas mig att säga, att, om jag har eftersträfvat något här i världen, så afundas jag icke den utmärkelse, som Friherre Klinckowström vunnit, nemligen att, långt ifrån att göra samqvämet och sättet att uttrycka sig i denna Kammare granlaga och "raffineradt", det nu mera, sedan han kom hit, blifvit raka motsatsen.

Hvad beträffar det vice Talmannen behagade yttra, skiljer sig hans åsigt från min endast deri, att han föreställer sig, att det är blott de stora beloppen, som kunna komma i fråga. Beloppen obligationer, som kunna komma i fråga att belånas, kunna vara ganska små och obetydliga, men icke desto mindre göra mycken nytta; men det kan nu hända, att, i fall någon skulle komma och begära ett lån, man anser honom för "konkurrent", och det kan äfven hända att, om icke detta är fallet, man svarar honom: nej, Riksbanken förtjenar vanligtvis icke något på er, och hvarför skall ni då nu komma och belåna edra obligationer; det kan hända och det är sådana händelser, som tillhöra det ovisshets-tillstånd, som jag icke tror öfverensstämma med den landets för-

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.
(Forts.)*

del, hvilken jag tror det tillkomma hela Riksdagen att noga tillse, nemligen att våra yppersta räntebärande papper åtnjuta anseende och förmåner framför alla andra papper, som finnas i landet. Det är någonting, som är så vanligt i andra länder, och ingen lär kunna föreställa sig, att t. ex. i England 755 millioner pund skulle kunna blifva belånade i Bank of England eller ens fjerdedelen af denna siffra på en gång. Dylik paradox har ingen der uppstått, mot hvad erfarenheten gifvit vid handen, och det kan ännu mindre här, än i England tänkas något sådant, då man vet, att England eger största delen af sin statsskuld inom landet, och då i Sverige deremot tyvärr den minsta delen af dess statsskuld finnes inom landet; men vill man önska, att det skall komma till högre belopp, så är det ju ganska eftersträfvansvärdt; och jag är för min del säker på, att detta ringa medel, som icke kan medföra någon olägenhet, skulle högst väsentligt bidraga att betrygga ställningen.

Finner emellertid Första Kammaren att icke något bör göras i dessa frågor — och det har jag icke heller dristat mig att nu begära — är det ju mycket simpelt att låta vid det anförda bero; vi komma väl någon gång till det åskådningssätt jag nu framlagt, ehuru det blir en annan förslagsställare än jag, som kommer att genomdrifva, att svenska statens och allmänna hypoteksbankens obligationer hos Riksbanken komma i åtnjutande af ett berättigadt företräde.

Friherre Klinckowström: I afseende på den klagan jag hört från den siste talarens läppar, rörande mitt sätt att uttrycka mig i denna Kammare, får jag påminna honom derom, att han för icke många dagar sedan just mot Banko-Utskottets ärade ordförande tillåtit sig det uttrycket, att denne icke borde anse sig såsom någon censor morum inom denna Kammare; och jag får bedja honom i det afseendet väl ihågkomma sina egna ord. Jag skulle högligen beklaga, om jag inom denna Kammare infört sämre ton än förut eller stört den entente cordiale, som före 1878, då jag kom in i Kammaren, måhända var rådande. Men jag ber Herr Wallenberg hafva den godheten att, om hans tid tillåter det, själf genomläsa sina egna utfall mot andre talare inom denna Kammare. Han skall då finna, att han i detta afseende vida öfverträffar mig i den konst, hvars utöfning han från min sida så mycket klandrat.

Herr Olsson, Peter: Oaktadt denna motion icke torde föranleda något bifall inom denna Kammare till motionärens förslag, anser jag likväl, att det sista anförandet af motionären, hvori han synes bibehålla sin förut uttalade åsigt borde gifva anledning till att något närmare betrakta det förslag, han i sin motion gjort, och de åsikter han, sedermera här under diskussionen i Kammaren framställt.

Den ärade motionären yttrade, att, om hans motion innehölle ett förslag till *ovilkorlig* belåningsrätt, motionen icke vore förtjent af två rader utaf Banko-Utskottet. Jag ber få säga i det af-

seendet, att, med den fattningsförmåga, som stod Banko-Utskottets ledamöter till buds, ingen enda inom Utskottet uppfattade motionen på annat sätt. Jag ber vidare få nämna, att, oaktadt denna, måhända, brist på uppfattningsförmåga, gjorde, att man inom Utskottet icke riktigt kunde föreställa sig den ärade motionärens mening med sin motion, kunde vi *ändå* icke komma till någon annan uppfattning, än att förslaget innehöll ovilkorlig belåningsrätt; och sedan Banko-Utskottet remitterat motionen till fullmäktige i Riksbanken inträffade det, att äfven fullmäktige voro af samma åsigt. Dertill ber jag få lägga, att, under afhörandet af det anförande, som den ärade motionären här hållit, har jag verkligen icke kunnat förstå annat eller bättre, än att det, som innehålles i motionen, är *en* sak, och det hvarom den ärade motionären här talat, något helt annat. Han sade, att det icke vore något förslag till ovilkorlig belåningsrätt, emedan motionen innehåller, dels att räntefoten skulle bestämmas af fullmäktige i Riksbanken, dels att värdet af obligationerna jemväl skulle bestämmas af Bankofullmäktige, och dels slutligen att det vore en kortare lånetid, hvarom här vore fråga. Nu har det ju naturligen varit afsigten med denna motion att lemna den säkerhet och det höga värde åt våra statspapper, som dessa rättvisligen förtjena, men om vi närmare se på dessa tre så kallade vilkor, som skulle bidraga dertill, att man skulle kalla förslaget icke ovilkorlig, utan vilkorlig belåningsrätt och dervid återopå förhållandena i andra länder, ber jag att först få nämna, att, så vidt mig är bekant, icke i något land, icke ens i England finnes ovilkorlig belåningsrätt för deras statspapper, consols, utan belåningsrätten beror naturligtvis på de tillgångar, som antingen engelska banken eller andra banker disponera, och något annat kan man icke tänka sig, att en förnuftig bankstyrelse eller en riksförsamling, som vet hvad den beslutar, skulle kunna vara med om.

Men låtom oss nu antaga, att räntefoten inverkar på belåningen. Man vill å ena sidan betrygga värdet af våra statspapper, men å den andra att Riksbanken skall bestämma räntan till den höjd, att denna skulle förminska eller kanske omöjliggöra belåningen. Jag frågar då: skulle derigenom statens papper få högre värde? Skulle man icke fråga sig: huru kan det komma sig, att Riksbanken bestämmer så hög ränta för sina egna statsobligationer? Skulle man icke deraf draga den naturliga slutsatsen: då måste Riksbanken vara öfvertygad om, att det icke går an att belåna dessa obligationer, då den bestämt så hög ränta? Det skulle helt säkert leda till ett motsatt förhållande; det skulle blifva den följden deraf, att kanske till sist icke ens dessa obligationer skulle kunna belånas i utlandet. Jag tror således, att, äfven om man hade detta såsom ett vilkor och ville tillämpa det såsom ett vilkor, följden skulle blifva ett alldeles motsatt förhållande, nemligen att statens obligationer icke blott skulle falla i värde, utan äfven komma i fullständig misskredit.

Men nu kunde man tänka sig det förhållande, att räntan vore bestämd till så hög siffra, som Bankofullmäktige ansett tillräcklig

Belåningsrätt i Riksbanken för svenska statens och Allmänna Hypotheksbankens obligationer.
(Forts.)

*Belånings-
rätt i Riks-
banken för
svenska sta-
tens och All-
männa Hypo-
teksbankens
obligationer.*
(Forts.)

för att hindra belåning, men att ändå någon kommer och presenterar ett stort belopp, för att belånas just *på åtta dagar*, mot denna högre ränta, ett belopp, som öfverstege de tillgångar, Riksbanken kunde ega. Hvad blir då följden? För de personer eller inrättningar, som vilja belåna på så kort tid, spelar det ingen rol, om de betala så hög ränta, ty det kunde vara ett annat ändamål, som de derigenom ville vinna. Men Riksbanken skulle derigenom sättas i en ganska svår ställning, i en ställning, hvarom man icke ens bör uttala någon antydan!

Vidare nämnde motionären, att värdet af obligationerna skulle bestämmas af Riksbanken. Derom kan man säga alldeles detsamma som om räntan: ville man nedsätta värdet af obligationerna för att så laga, att stora belopp till följd deraf icke skulle blifva belånade i Riksbanken, hvad gjorde man då? Jo, denna åtgärd förringade värdet af obligationerna och nedsatte statens kredit, på samma gång som det vore en möjlighet att man derigenom kunde bringa Riksbanken i förut antydda förlägenhet.

Motionären nämnde vidare, att högsta lånetiden skulle vara tre månader, och att belåningen då icke skulle förorsaka någon olägenhet. Jag tror, att denna bestämmelse om tre månaders belåningstid betyder så litet i fråga om ovilkorlig belåningsrätt, att, äfven om det icke vore mera än en månad, skulle den tidsbestämelsen vara mer än tillräcklig för att hindra bifall till en dylik belåningsrätt.

Jag vill icke kasta mig in i de ordstrider, som här i Kam-maren kunna förekomma. Jag vill åtminstone försöka att hålla mig till sak, men det vill jag säga, att, då man besinnar den sakkännedom och det inflytande motionären eger i våra penningeförhållanden, kan man knappast fatta, huru det har varit möjligt för honom att framställa ett sådant förslag, som det ifrågavarande. Jag vill icke på något sätt undersöka motiven för detta förslag; jag vill endast tala om sjelfva förslaget sådant det föreligger och jag upprepar, att det är svårt att fatta, huru ett sådant förslag har kunnat framställas till Riksdagen. Och det tillåter jag mig derjemte säga, att, om han i den rigtningen skall fortgå med sina förslag och på det sättet söka binda en Riksbank, som motionären sjelf och med rätta antyder borde vara en centralbank, förstår jag icke bättre, än att banken skulle blifva allt annat, men icke en centralbank. Jag kan därför icke förstå annat eller bättre, än att, om man verkligen vill omhulda icke blott Riksbanken, utan äfven de öfriga penningeanstalterna i vårt land, man bör slå in på en annan väg, än hvad denna motion tyckes angifva, och jag är rädd, att, om man icke gör det, arbetet för reformer i våra penninge-inrättningar och verk, deri också Riksbanken innesluten, icke kan få åtnjuta det förtroende, som är ett oeftergiftigt vilkor för framgången af ett sådant arbete.

Herr Wallenberg: Till svar på den siste talarens yttrande, som benäget hållit sig till sak, vill jag endast säga, att det icke är något ovanligt att höja räntan för belåning af värdepapper i

bankerna. Det har Riksbanken mången gång gjort ända till sju procent; och det är icke heller något ovanligt att Riksbanken höjer diskontot. Dermed åsyftas icke att utestänga hvarken diskontering eller belåning, utan endast att ställa i jemvigt *tillgång* och *efterfrågan* på ledigt penningkapital.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 1 och 3 April bordlagda Utlåtande N:o 11, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter rörande upp- och afskrifnings- samt folioräkningar i Riksbanken.

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
ar i Riks-
banken.
(Forts.)*

1:sta punkten.

Herr Wallenberg: Vid denna fråga ber jag blott få fästa uppmärksamheten på, att Riksbanken anser det nödigt för sin rörelse och för att understödja affärsverksamheten, att uppträda såsom lånsökare, medelst upp- och afskrifningsräkning, och att följaktligen hålla upp- och afskrifningsräntan hög. Jag skall bedja blott att få fästa uppmärksamheten derpå, att i Herrar fullmäktiges till Utskottet afgifna yttranden i denna sak igenfinnes, bland annat, att afsigten skulle vara "att draga de enskilda bankernas sedlar ur rörelsen genom att få dem insatta på upp- och afskrifningsräkning hos Riksbanken". Men detta har mycket illa lyckats. Den 1 April 1875 höjdes upp- och afskrifningsräntan i Riksbanken från två till tre procent och sedermera har den bibehållits vid den höga siffran ända tills för mycket kort tid sedan, det vill säga i fem år.

På upp- och afskrifningsräkning inestående beloppet hos Riksbanken utgjorde:

År.	Månad.	Dag.	Kronor.
1875	Mars	31	408,014.
"	Juni	30	887,309.
"	September	30	698,477.
"	December	31	1,262,319.
1876	Mars	31	1,372,581.
"	Juni	30	1,339,571.
"	September	30	1,333,371.
"	December	31	1,513,008.
1877	Mars	31	1,465,102.
"	Juni	30	1,571,230.
"	September	30	1,533,017.
"	December	31	1,636,871.
1878	Mars	31	1,712,961.
"	Juni	30	1,743,101.
"	September	30	1,664,486.
"	December	31	3,450,580.

Förändrade föreskrifter rörande upp- och afskrif- nings- samt folioräkning- gar i Riks- banken. (Forts.)	År.	Månad.	Dag.	Kronor.
	1879	Mars	31	4,596,712.
	"	Juni	30	4,280,505.
	"	September	30	3,620,729.
	"	December	31	4,418,434.

Detta var, som synes, ett långsamt verkande medel, om insättningarnes stigning skulle hafva endast berott på upp- och afskrifningsröntans höjande till 3 procent; ty då skulle denna höjning visat sig hafva verkat tidigare, men i December 1878 kom det oro i sinnena, och då sökte de rörliga kapitalen Riksbanken. Men jag ber att få fästa Talmannens uppmärksamhet på, att denna olämpliga förhöjning till 3 procent under tiden från år 1875 om våren till år 1880 om våren vållat, att alla andra bankinrättningar måst hålla lika hög upp- och afskrifningsränta, och det föranledde *en* procents ökad årlig utgift på 30 millioner kronor. Nu hemställer jag, om Herr Talmannen verkligen tror, att denna procent är något, som allena drabbar de andra bankinrättningarna, eller om dessa icke i sin tur vid utlåningen taga en högre ränta af allmänheten, som således till sist får betala den af Riksbanken föranledda stegringen i räntefoten? Bankerna hafva icke annan utväg såsom medlare mellan in- och utlåningen än att taga igen sitt, då de nödgas betala hög ränta, och på detta indirekta sätt har Riksbankens höjande af upp- och afskrifningsröntan ytterst varit den verkande orsaken till utlåningsröntans stegring. Vidare får jag fästa uppmärksamheten på en anomali, nemligen att Bankofullmäktige bestämt, att, då räkningar icke uppgå till öfver tio tusen kronor, betalar man tre procent, men för elfva tusen kronor och derutöfver, endast två procent upp- och afskrifningsränta. Detta är ett bevis på, att Riksbanken eftersträfvat den *mindre* rörelsen; men jag tror det vore bättre, om Riksbanken främjade den större rörelsen, och att näringslivet i landet dermed skulle vara bättre betjenadt. Jag anser mig i denna fråga icke behöfva upprepa, hvad som är känt från andra länder, nemligen att de stora bankerna och i synnerhet statsbankerna, der sådana finnas, hvilket numera är sällsynt, icke betala någon ränta för att åt räkningshafvare gömma lediga penningar.

Jag vill ock fästa uppmärksamheten på, att förut var det tillåtet för andra bankinrättningar att hafva upp- och afskrifningsräkning i Riksbanken mot *en* procent; och jag kan upplysa att en bankinrättning under ett år, om året räknas till 360 dagar, hade i Riksbanken på dylik räkning ett belopp af 400,000 kronor innesående i 330 dagar. Ehuru detta var till uppenbar fördel för Riksbanken, så förbjöd man andra banker insätta penningar på denna räkning i Riksbanken, emedan det i viss mån kunde gagna äfven dem, och jag hemställer, när Bankofullmäktige påstå, att de låna in för att låna ut igen, huruvida det icke kunde vara lämpligt, att de lånade *in* sådana lediga kapital, som kunde vara af största betydelse för Riksbanken. Men i princip är det riktigt, att en nationalbank *icke* skall gifva någon upp- och afskrifningsränta.

Jag vill icke upptaga tiden med denna fråga vidare, ty den kommer nog före igen i sinom tid. Jag vill blott bedja om Herr Talmannens tillåtelse att säga ett par ord om den senare punkten, för att jag sedan må slippa att besvara, ty i sjelfva verket förtjena alla punkterna icke mera än ett klubbslag. Jag har redan näst uppmärksamheten på anomalien att å ena sidan betala ränta för penningar på upp- och afskrifningsräkning och å andra sidan att taga betaldt för besväret att bevara sådana penningar, som man icke gifver ränta på, det vill säga penningar på folioräkning; och Bankofullmäktige hafva enligt min uppfattning alldeles misstagit sig, då de säga, att de medel, som stå på folioräkning, kan Riksbanken icke hafva någon nytta utaf, emedan man får lof att hafva dem liggande. Det kan deremot icke bestridas, att, när man har hög siffra på folioräkning, så kommer den obegagnade sedelutgifningsrätten att minskas; ty om man skulle tänka sig att plötsligen tio millioner insattes på folioräkning utöfver det nu innestående beloppet, så kräfde allmänna rörelsen att ett motsvarande belopp i cirkulationsmedel utsläpptes, och följaktligen skulle Riksbankens obegagnade sedelutgifningsrätt *minskas*, och de utelöpande banksedlarna *ökas* till förmån för Riksbanken.

Jag beklagar, att Riksbanken gifver upp- och afskrifningsränta, och jag beklagar, att den tager folioafgift; den kunde nemligen på folioräkning få in mycket mera än hvad nu är fallet, om sådan räkning vore afgiftsfri.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då frågan om ansvarsfrihet för Bankofullmäktige förevar i denna Kammare, yttrade samme talare, som nyss hade ordet, att han ansåg fullmäktige hafva under den sist förflutna tiden beräknat för hög giroränta, och förmodar jag, att det är för att förekomma sådant, som han föreslagit, att icke *någon* ränta på upp- och afskrifningsräkning finge medgifvas. Jag är för egen del ingen vän af hög ränta på upp- och afskrifningsräkning och jag vill erinra, att, då frågan om decharge förevar, jag yttrade mig i denna fråga och då uttalade den åsigt, att den ränta, som beräknats under sista året å upp- och afskrifningsräkning måhända varit väl hög äfvensom att den olikhet i beräkningen af denna ränta, som tillämpats för olika belopp, ej heller var så alldeles ändamålsenlig. Jag är fortfarande af den mening, att en hög upp- och afskrifningsränta icke är fördelaktig, ty den drager med sig högre ränta på depositionsräkning och följaktligen äfven en högre ränta vid utlåning af Riksbankens medel; och då Riksbanken väl icke uteslutande, eller ens företrädesvis, är till för att förtjena pengar, utan i främsta rummet bör tillgodose den allmänna rörelsen, tror jag, att deri ligger ett skäl att hålla räntan så låg som möjligt. Redan Kongl. förordningen af år 1668, som ännu i många delar ligger till grund för Riksbankens rörelse, stadgar, att banken bör dels upplåna fruktlöst liggande kapital, dels på drägliga villkor, emot fullgod säkerhet, biträda lånebehöfvande med understöd och sålunda, till befordrande af handelns och alla nyttiga näringars uppkomst och

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
gar i Riks-
banken.
(Forts.)*

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
gar i Riks-
banken.
(Forts.)*

förkofran, förebygga ocker o. s. v. Genom en väl hög ränta på upp- och afskrifningsräkning i Riksbanken föranledas också de enskilda bankerna, hvilka i allmänhet ej kunna hålla sin ränta lika låg som Riksbankens, att sätta denna ännu högre, hvarigenom allt vållas olägenheter för den allmänna rörelsen. Att emellertid gå så långt, som att stadga, det fullmäktige icke skulle hafva frihet att bestämma någon ränta alls, vore att gå från den ena ytterligheten till den andra. Allmänheten har anspråk på att isynnerhet under kritiska tider få sätta in sina besparingar i Riksbanken, hvilken de med skäl anse för att vara den starkaste banken i landet, och om då Riksbanken icke gäfvade någon ränta, vore det måhända synd om dessa insättare, hvilka i sådan händelse möjligen skulle föranledas att insätta dessa sina besparingar i andra penninge-institutioner, till hvilka *de* kanske icke hade samma förtroende. Jag tror derföre, att man icke kan göra något annat än att hädanefter liksom hittills öfverlemna åt Bankofullmäktige att bestämma den ränta på upp- och afskrifningsräkning, som fullmäktige finna sig böra fastställa med afseende å såväl den allmänna rörelsens behof som bankens egen fördel, och man kan icke neka till, att just under kritiska tider dessa insättningar, som möjligen till en stor del skulle uteblifva, om icke någon ränta derå finge beräknas, verkligen kunna vara för Riksbanken och således äfven den lånesökande allmänheten till ej ringa nytta. Beloppet af i Riksbanken på upp- och afskrifningsräkning insatte medel har på senare tider ökat till omkring 4½ millioner kronor.

Genom att åt Bankofullmäktige bibehålla samma rättighet som nu tror jag således icke, att någons rätt eller något intresse kommer att förnärmas, ty man kan väl icke föreställa sig, att personer, hvilka åtnjuta så stort förtroende som Bankofullmäktige och som hafva så stort ansvar som de, icke skulle tillräckligt aktgifva på den allmänna rörelsens behof och bankens egna fördelar. Men det finnes äfven ett annat skäl, som gör det för mig omöjligt att biträda motionärens förslag. Såsom bekant betalas icke någon ränta på de medel, som äro insatta på så kallad folioräkning, och i full öfverensstämmelse dermed anses de sedlar, som komma in i banken på denna räkning, såsom utelöpande, och kunna således icke begagnas i lånerörelsen. Då deremot ränta betalas på medel, som insättas på bankens upp- och afskrifningsräkning, ligger det i sakens natur, att dessa medel skola kunna begagnas i den allmänna rörelsen. Betalades deremot ingen ränta på dessa sistnämnda medel, skulle dessa två conti sammanfalla till en enda räkning, och afgiften för insättning på folioräkning måste i och med detsamma förfalla. Jag vet sålunda icke, huru man skulle beräkna sedelutgifningsrätten, antingen man skulle anse alla dessa medel såsom utelöpande sedlar, eller om det skulle blifva någon fördelning af de olika beloppen. Motionen innefattar icke något förslag i detta hänseende och är således äfven i det fallet ofullständig. Med anledning häraf och till följd af hvad jag i öfrigt nu yttrat, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Mannerskantz: Jag ber att med några ord få uttala min åsigt i denna fråga, som jag anser vara för landet af stor vikt. Min öfvertygelse är den, att den höga utlåningsränta, som under flera år varit i landet rådande, till stor del eller nästan uteslutande beror derpå, att Riksbanken tagit mot medel på upp- och afskrifningsräkning och på dessa medel betalt ränta. Det är nemligen alldeles naturligt, att en penningeanstalt så beskaffad som Riksbanken, utrustad med de privilegier som den är i åtnjutande af och med den säkerhet den lemnar, måste i kredit stå framför alla andra penningeinrättningar i landet och att, när den på insatta medel betalar någon ränta större eller mindre, de andra bankerna, för att kunna konkurrera med denna, nödvändigt måste betala något högre ränta än Riksbanken och derigenom drifva upp penningepriserna högre än förhållandet blifvit, om konkurrensen varit ensamt mellan i lika ställning ställda enskilda penningeanstalter. Att på det sättet hindra den fria täfian emellan dem som drifva penningarörelse och gynna en enda, i många fall med särskilda privilegier och stora förmåner begåfvad industriell institution, sådan som Riksbanken, måste hafva till följd, att penningen drifves upp i värde, hvarförutom det är principiellt orätt, att en bankinstitution, sådan som Riksbanken, hvilken har till uppdrag och fått rättighet att gifva ut sedlar, som för mynt i riket skola gälla, tager emot penningar på upp- och afskrifningsräkning och derföre betalar ränta, samt derigenom föranleder att samma penningar eller åtminstone någon del deraf återutsläppas i rörelsen. Detta anser jag vara orätt, ty en penningeanstalt, sådan som Sveriges Riksbank, hvilken, då den fått rätt gifva ut sedlar, som för mynt gälla, har till sin främsta pligt att upprätthålla ett fast myntvärde, skall hafva en viss en gång för alla begränsad sedelutgifningsrätt i sådant förhållande till den metalliska valuta, som hos densamma ligger inne, att denna senare, eller den efter bestämda och sedan alltid vidhållna grunder beräknade metalliska kassan icke någonsin må kunna få öfverskridas med större, också efter vissa grunder beräknad utelöpande sedelstock, än som för all framtid till sitt högsta belopp blifvit bestämd. Detta är grundregeln för en sedelutgifvande bank. Men häremot bryter man, då man gifver Riksbanken tillfälle att mottaga penningar på upp- och afskrifningsräkning emot ränta till obegränsadt belopp; ty för att utan förlust kunna betala någon afgäld för de insatta penningarne måste de till någon del utlånas, och sedan, när insättarne fordra dem tillbaka, återutsläppas i rörelsen utan att det af Bankstyrelsen kan hindras. Denna sats, som jag drifver, är densamma, som följdes, då man införde den nuvarande grunden för Riksbankens sedelutgifningsrätt vid 1843—1844 årens riksdag, och det är en olycka för vårt land att vi icke fullt genomfört denna grundsats helt och hållet, hvilket varit omöjligt, då de enskilda bankerna icke underkastats samma regel, utan varit berättigade att, efter särskild för dem bestämd grund, få på sidan om Riksbanken gifva ut sedlar till nästan obegränsadt belopp. Men jag vågar påstå, att, om vi skulle göra något

Förändrade föreskrifter rörande upp- och afskrifnings- samt folioräkningar i Riksbanken.
(Forts.)

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
gar i Riks-
banken.
(Forts.)*

för att återföra en sundare rigtning inom penningarörelsen och hindra de starka fluktuationerna mellan öfverflöd och brist samt sålunda åstadkomma en lugnare rörelse i landet, bör det första steget vara att taga bort denna rättighet för Riksbanken att taga emot medel på upp- och afskrifningsräkning och derför betala ränta och i följd deraf tvingas att vid kanske oläglig tid åter skicka ut dem i rörelsen. Den må gerna taga emot huru mycket penningar som helst, som der insättas af allmänheten, men det bör icke vara tillåtet att betala ränta derpå och på grund deraf för- anledas att kanske någon gång öka sedelstocken mer än den an- tagna grundregeln skulle tillåta. När man i öfrigt proklamerar ett fritt utbyte i handel och näringar, kan det icke vara rätt att gifva någon, icke ens statens, anstalt något särskildt företräde framför andra dylika anstalter. Jag vill icke göra något yrkande, emedan jag tror, att det är något för tidigt att nu söka göra denna grundsats gällande, men jag har åtminstone velat taga den i försvar såsom riktig. Den öfverensstämmer också till det väsent- ligaste med den åsigt, som uttalats af Banko-Utskottets ordförande, och Bankofullmäktige hafva äfven uttryckt någon tanke i samma rigtning, så att jag hoppas, att man så småningom skall kunna komma derhän, att det blir så tillämpadt. Jag tror dessutom, att det är nyttigt och äfven absolut nödvändigt att underkasta lag- stiftningen angående våra penningeanstalter en grundlig revision i ett sammanhang och se till, hvad som är att göra för att åter- komma till en sundare lagstiftning i det afseendet. Innan vi det göra, kunna vi icke hoppas att återkomma till det välstånd, som åt- minstone skenbarligen rådde i landet för några få år sedan.

Herr vice Talmannen: Då den siste, af mig så högt ak- tade talaren här uttalat den åsigt, att den höga ränta, som Riks- banken betalat på medel, insatte på bankens upp- och afskrifnings- räkning, väsentligen bidragit till att uppehålla den höga utlånings- ränta, som gäلت intill slutet af det sistförflutna året, kan jag icke låta ett sådant uttalande gå förbi utan protest från min sida. Det är visserligen sant, att inlåningspriset på penningar i icke oväsent- lig mån bestämmer utlåningspriset, men det senare påverkas ock- så af andra och mycket mäktigare faktorer än räntan å medel insatta på upp- och afskrifningsräkning. Säkerligen inverkar rän- tan på depositionsmedlen mycket mera derpå, och för öfrigt finnas andra i sjelfva industrins ställning och förhållanden liggande omständigheter, som derpå hafva största inflytande. Jag tror så- lunda för min del, att detta, mot fullmäktige i Riksbanken rigtade uttalande är alldeles för långt gånget, men jag vill icke här upp- taga striden om den högre eller lägre ränta, som bör utbetalas på medel, insatta på upp- och afskrifningsräkning, helst som denna fråga är främmande för det ämnet, som nu föreligger till behand- ling. Jag ber blott att få uttala den åsigt, att, så länge de en- skilda bankerna hafva en så vidsträckt sedelutgifningsrätt som för närvarande, Riksbanken bör hafva samma rätt som de att betala ränta på medel, insatte vare sig på deposition eller på upp-

och afskrifning. Jag är en vän af de enskilda bankerna och tillhör alldeles icke dem, som direkt eller indirekt vilja göra slut på deras verksamhet, men jag tror, att i sjelfva det system, som grundat dessa enskilda banker, ligger den ovillkorliga fordran, att Riksbanken skall få sköta sig med full frihet och kunna begagna alla de utvägar för att bereda sig rörelsemedel och minska sin sedelskuld, som i allmänhet af andra penningeinrättningar begagnas. Jag måste således anse det vara i hög grad olämpligt att i sådant afseende göra någon inskränkning beträffande Riksbanken. så länge nuvarande system fortfar. Jag önskar, att detta system må modifieras, men icke tillintetgöras, och då tror jag, att det vore bäst att låta Riksbanken hafva sin frihet i behåll utan alla motioner i motsatt syfte.

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
gar i Riks-
banken.
(Forts.)*

Herr Mannerskantz: Jag ber att med anledning af den siste talarens anförande få erinra, att det icke kunnat falla mig in att yttra något så orimligt, som att den dåliga finansiella ställning och den penningebrist, som egt rum under den sista tiden, skulle hafva uppkommit ensamt af den lilla omständighet, att Riksbanken betalt ränta på medel, som hos densamma insattes på dess upp- och afskrifningsräkning. Detta har naturligtvis berott af många andra omständigheter, fastän denna sak som jag anmärkte varit en af de orsaker, hvarför räntan i allmänhet varit så högt uppdrifven inom landet. Min öfvertygelse är, att, så länge detta fortfar, kommer denna konkurrens emellan den privilegierade Riksbanken och de oprilegierade enskilda bankerna att hålla räntan uppe vid ett belopp, högre än den skulle varit, om konkurrensen varit fri, och den kan ej sägas vara fri, då Riksbanken får gifva denna ränta i likhet med de andra bankerna. Denna frihet för Riksbanken var icke förut densamma medgifven, och jag tror icke heller, att Riksbanken behöfver en sådan förmån för att ändå kunna hålla sig fullt i täflan gent emot de enskilda bankerna och skaffa sig en tillräckligt stor inkomst ändå. Ty i de privilegier, Riksbanken fått att utgifva sedlar, som skola för mynt i riket gälla, och med de inskränkningar, som göras med afseende på de enskilda bankerna, kan Riksbanken, om den i öfrigt rätt skötes, skaffa sig en fullt nöjaktig procent på det deri insatta kapitalet. Jag får säga, att jag icke ämnat yttra annat än min åsigt i saken, men då man från Bankofullmäktiges sida uppfattat saken så, som om det varit orimligt att yttra något i afseende på att få det förhållande ändradt, som jag anmärkt, vill jag börja striden om att en gång få infördt ett lika berättigande för alla penningeanstalter i landet dermed, att jag för min del anhåller om bifall till Herr Wallenbergs förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels afslag derå och bifall till Herr Wallenbergs motion i dess förevarande del, framställdes propositioner på dessa yrkanden och besvarades den första med många ja

*Förändrade
föreskrifter
rörande upp-
och afskrif-
nings- samt
folioräkning-
gar i Riks-
banken.
(Forts.)*

jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades, och sedan dertill svarats många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Herr von Strokirch: Jag har reserverat mig mot Utskottets hemställan i denna punkt och skälet dertill är, att jag vid det tillfälle, år 1874, då denna bestämmelse infördes i bankoreglementet icke var med om att tillstyrka antagandet af nu gällande stadgande, hvarigenom en del folioräkningsinnehafvare äro befriade från erläggande af folioavgift, andra icke. Det är statens alla verk, som äro befriade från denna avgift, ehuru de icke efter mitt förmenande stå i något annat förhållande till Riksbanken än hvarje enskild person eller inrättning. Statens kassor och verk stå nemligen i ett privaträttsligt förhållande till Riksbanken, och detta utgör för mig ett skäl att yrka upphörandet af folioavgiften, helst denna avgift såsom inkomstkälla är ytterst ringa. Det har sagts, att den skulle utgöra en godtgörelse för hafda besvär, men huruvida en sådan verkligen erhålles, lemnar jag derhän. Inkomsterna på denna räkning uppgingo år 1879 till 1,500 kronor, hvarifrån borde afräknas något för godtgörelse för bokföringen. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den punkt, som nu är föremål för behandling, är af så ringa vikt, att jag icke längre skall uppehålla tiden med att försvara densamma. Motionärens förslag har naturligtvis tillkommit såsom en nödvändig konsekvens af det utaf honom väckta förslag i första punkten, att nemligen ingen ränta skulle medgifvas på upp- och afskrifningsräkning till följd hvaraf folioavgiften måste försvinna, emedan dessa båda slags räkningar skulle sammanfalla till *en*. Det fans visserligen icke något hinder för att äfven sedan Utskottet afstyrkt föregående punkt, föreslå afskaffandet af den ringa avgift som erlägges för på folioräkning insatta medel; men då de korporationer, som ega *skyldighet* att på folioräkning i Riksbanken insätta medel, därför icke betala någon avgift och de medel, som insätts på denna räkning, icke få beräknas såsom tillgång för utlåningsrörelsen, synes det mig icke vara obilligt att banken får någon ersättning för sitt besvär att hålla en sådan räkning. För öfrigt är i denna såsom i föregående punkt hemställt, att förhållandet skulle blifva sådant som det nu är, eller att fullmäktige få bestämma avgiften och den kan alltså af dem sättas huru lågt som helst.

Jag skall visst icke blifva ledsen, om Kammaren beslutar att afskaffa denna avgift, men jag tror att konsekvensen snarare bjuder att bibehålla det nuvarande stadgandet, och anhåller jag därför om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Tal-

mannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels afslag derå och bifall till Herr Wallenbergs motion i dess nu ifrågavarande del, framställdes propositioner på dessa yrkanden och besvarades den första med många ja jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades samt besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

3:dje punkten.

Bifölles.

Föredrogos ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 3 och 7 April bordlagda Utlåtanden:

N:o 25, i anledning af väckt förslag till ändring i 38 § af förordningen den 16 Juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

N:o 26, i anledning af väckta förslag om ändring i sättet för tillsättande af presterliga tjänster; och

N:o 27, i anledning af väckt förslag om tillägg till 17 § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

Föredogs ånyo Lag-Utskottets den 3 och 7 April bordlagda Utlåtande N:o 28, i anledning af väckta motioner om ändring i 25 § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871. *Ändring af 25 § fattigvårdsförordningen.*

Herr Gustaf Andersson: Ehuru det är föga hopp att vinna Kammarens bifall till min motion, då den ej rönt något understöd af Lag-Utskottet, ber jag dock att få nämna de olägenheter, som inträffa genom stadgandet i nu gällande fattigvårdsförordning angående hemortsrätt, och att den ändring motionen åsyftar enligt min åsigt har skäl för sig.

Den 25:te §:n i nämnde Kongl. förordning innehåller: "Har någon för sig, hustru eller minderårigt barn kommit i behof af fattigvård enligt 1 § innan ett år förflutit sedan han, till följd af inflyttning, blifvit eller bort blifva mantalsskrifven inom visst fattigvårdssamhälle, eller har den, som med afseende å tilltänkt inflyttning mantalsskrifvits inom visst fattigvårdssamhälle, dit ej inflyttadt; anses han icke hafva hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, inom hvilket han sålunda blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, utan behåller han den hemortsrätt han näst derförut egde. Detsamma gäller, der någon, som till följd af inflyttning blifvit eller bort blifva inom visst fattigvårdssamhälle mantalsskrifven, under loppet af ett år näst derförut eller näst derefter för sig,

Ändring af hustru eller minderårigt barn af annat fattigvårdssamhälle åtnjutit 25 § i fattigvårdssamhälle.

*vårdssamhälle-
ningen.
(Forts.)*

Att den långa tid, som sålunda skall förflyta innan en person får hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, der han blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, orsakar många tvister och rättegångar kommuner emellan, i fråga om ersättning för lemnad fattigvård till personer, som äro mantalsskrifne i en församling, men hafva hemortsrätt i ett annat fattigvårdssamhälle, är säkerligen väl bekant.

Det kan inträffa att t. ex. en frisk och arbetsför person med eller utan familj flyttar från Ystad till Haparanda nästa Decem-ber, får der anställning vid en fabrik, mantalsskrifves der 1881 och blir på sommaren 1883 genom försvagad helsa eller på annat sätt oförmögen att genom arbete förtjena sitt uppehälle och följaktligen nödsakad att begära fattigvård. Är det då billigt att det samhälle, från hvilket personen efter mer än 2 års förlopp flyttade, skall betala för till honom lemnad fattigvård och derjemte bekosta hans långa återresa och måhända framtida försörjning. Jag tror det ej. Uppstår rättegång derom, som ofta i sådana fall inträffar, ökas kostnaden derigenom betydligt.

Om deremot tiden för hemortsrätt bestämdes sålunda att personen eller personer anses hafva hemortsrätt inom det samhälle, hvarst den eller de författningsenligt blifvit eller bort blifva mantalsskrifne, tror jag att nämnda olägenheter skulle, om icke helt och hållet försvinna, dock betydligt minskas.

Jag anhåller om bifall till motionen.

Herr Wennerberg: Då Riksdagen år 1869 hos Kongl. Maj:t anhöll om omarbetning af 1853 års fattigvårdsförordning, fäste Riksdagen särskildt afseende vid de föreskrifter, som nu finnas i 25 §, och omnämnde huruledes ett temligen allmänt missnöje vore i landet rådande just på grund af den korta tid af sex månader, som erfordrades för att vinna hemortsrätt och det var på grund deraf denna paragraf fick den lydelse den nu har och detta efter moget ompröfvande i komitén och vid Riksdagen. Jag finner de skäl, Utskottet anfört för sitt afslag, vara fullt talande, och anser mig här icke böra påpeka något annat än att det knappt finnes något land, der tiden för förvärfvande af hemortsrätt är så kort som i Sverige. Vill man nu säga, att det nuvarande stadgandet kan medföra olägenheter, så torde detta icke kunna nekas, men helt visst är att en ändring af detta stadgande på sätt motionärerna föreslagit skulle kasta oss tillbaka i samma trassel, som rådde före den nuvarande lagens antagande. Jag anser att Utskottet haft full befogenhet att såsom skäl för afslag anföra sannolikheten deraf att ett mindre samvetsgrant fattigvårdssamhälle skulle kunna härigenom kasta på andra fattigvårdssamhällen sådana personer, som det borde i främsta rummet taga hand om. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Tal-

mannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utlåtandet dels afslag derå och bifall till Herr *Gustaf Anderssons* ifrågavarande motion, framställes proposition på bifall till Utlåtandet och besvarades med ja.

*Ändring af
25 § i fattig-
vårdsförord-
ningen.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 3 och 7 April bordlagda Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om tillägg till § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

*Tillägg till 35
§ i fattig-
vårdsförord-
ningen.*

Herr Andreas Andersson: Det utlåtande, hvarmed Utskottet afstyrkt bifall till min motion, är af den beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att derom yttra några ord. Då jag aflemnade min motion, hade jag noga öfvervägt densamma så väl i ekonomiskt som sedligt hänseende, och jag trodde mig hafva fullt rätt i mitt yrkande, men nu säger Lag-Utskottet att vi skulle hafva det lagstadgande jag begär redan förut. Skulle så vara förhållandet, så vore jag pligtig att bedja om ursäkt för det besvär, som jag med min motion förorsakat både Kammaren och Konstitutions-Utskottet, men jag tviflar på att så är fallet. Jag finner att i lagen står tydligt, att man skall ansvara för hustru och barn, men så står på ett annat ställe att oäkta barn hafva hemortsrätt der modern haft eller har sin hemvist. Med anledning deraf tycker jag att det hade varit mera tydligt, om man i lagen utsatt de skyldigheter, som åligga äfven fader till oäkta barn. Nu vill jag hemställa till såväl juridiskt bildade som praktiska män och särskildt till länens höfdingar, hvilka väl egentligen få denna fråga till afgörande, om de kunna gifva en sådan tolkning åt lagen, som Lag-Utskottet här gjort. I sådant fall är jag mycket tacksam mot Utskottet, ty det är blott detta jag åsyftar. En sådan tolkning har dock ej gällt under den tid, som förflutit, och derföre skulle jag vilja att någon mera här ville yttra sig om saken. Emellertid yrkar jag att betänkandet måtte återremitteras.

Herr Lindgren: Då jag deltagit i det beslut, Utskottet fattat, anser jag mig böra säga några ord till försvar för detsamma. Utskottet var enhälligt af den åsigten, att någon förklaring eller ändring icke behöfdes, utan att de stadganden, som funnes, vore fullt tillämpliga på det ifrågavarande fallet. På denna grund har Utskottet afstyrkt bifall till motionen, och anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Andreas Andersson: Om så är fallet, som jag nu hör, så skulle jag vilja anhålla, att detta betänkande finge åtfölja författningssamlingen till hvarje kommun i landet, på det att man måtte få kännedom om denna lagtolkning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Tal-

mannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande dels återremiss deraf, framställdes proposition på bifall till Utlåtandet och besvarades med ja.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 3 och 7 April bordlagda Memorial N:o 30, i anledning af Andra Kammarens återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 15, angående väckta förslag om ändring i 54 § Utsökningslagen.

*Skyldigheten
att bygga och
underhålla
tingshus m. m.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 3 och 7 April bordlagda Utlåtande N:o 31, i anledning af väckta förslag om förändrade stadganden rörande skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, äfvensom beträffande beskaffenheten af tingshus.

1:sta punkten.

Herr von Strokirch: Hvarje förslag att förändra skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, hvilket icke går ut på att denna skyldighet skall för framtiden öfvertagas af staten, skall efter mitt förmenande alltid komma att blifva ett på godtyckliga grunder uppgjort företag att skapa nya orättvisor i stället för de nuvarande missförhållandena. För att kunna komma åt den privilegierade jorden, hvars privilegier äro bestämda såväl i 1734 års lag som de adliga privilegierna af 1723 § 8, måste man kringgå lagen; och dertill har visserligen Riksdagen förr gjort sig skyldig, men för min del anser jag det vara ett förfaringssätt, som jag icke kan gilla och som jag finner vara Riksdagen ovärdigt att begagna särdeles mot den del af den privilegierade jordens innehafvare, som består af ridderskap och adel. Hvarje förslag i detta hänseende måste, såsom sagdt, byggas på godtyckliga grunder, och detta gäller särskildt om förevarande förslag, der det heter att i kostnaden för dessa byggnader skola alla, som erlägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af derå belöpande fyrktal. Hvilken grund har Utskottet för att föreslå denna fjerddepart? Rakt ingen. Och huru skulle detta komma att taga sig ut i sjelfva verket? Det visar sig af generalsammandraget för 1879 års bevillning, att inkomstbevillningen af jordbruksfastighet, den privilegierade jorden deri inberäknad, utgjorde i rundt tal 729,000 kronor, då bevillningen af andra beskattningsföremål efter 2:dra artikeln uppgick till 1,370,000 kronor. Om man öfversätter detta på, så att säga, fyrkspråk, så skulle, om jordbruksfastighet komme att t. ex. betala 14,580 kronor, öfriga beskattningsföremål komma att, efter fjerdpartsberäkningen,

betala 3,425 kronor. Man skulle således med ett penndrag af-
 skudda sig en betydlig del af kostnaden. När man vill göra för-
 ändringar i gamla förhållanden, sådana som dessa, anser jag för-
 öfrigt att det är origtigt att slå in på den vägen att förvandla
 sådana prestationer, som nu utgå, efter gårdatal och utgöras in-
 natura till personlig bevillning. Det är en grundsats, som jag
 alltid kommer att motsätta mig och då det icke nu är något för
 handen varande behof att göra denna förändring, yrkar jag afslag
 å Utskottets förslag. Men äfven andra skäl mana mig dertill och
 det är, bland annat, att vi hafva en skatteregleringskomité, som
 har till skyldighet att taga i öfvervägande alla förhållanden som
 angå skatter och onera. För öfrigt kan denna sak icke vara obe-
 roende af frågan om underdomstolarnes omorganisering, hvilken
 fråga står på dagordningen. Om Riksdagen beslutar en omorga-
 nisation af underdomstolarne, så föranleder detta en förändring i
 afseende på lokalerna för tingssammanträdena; och det vore väl
 då obilligt att nu föreskrifva förändrade grunder för att bygga
 tingshus. Af alla dessa skäl yrkar jag afslag å förslaget.

Herr Tornerhjelm: Denna fråga är nästan lika gammal
 som denna Kammare. Hvarje år har den återkommit, ibland med
 tillstyrkande, ibland med afstyrkande af Utskottet, men Kammaren
 har alltid afslagit den. För min del hade jag hoppats, att den
 nu icke skulle komma från Lag-Utskottet med tillstyrkan. Frå-
 gan gäller en förändring i skatteväsendet, som icke är af behof-
 vet påkallad och som väl allra minst nu bör ske, då vi hafva en
 skatteregleringskomité samlad. Det kan väl då icke vara skäl
 att partielt plocka bort det ena efter det andra. För min del är
 jag säteriegare, men har alltid frivilligt bidragit till ifrågavarande
 byggnader, men det är något annat än att låta genom maktspråk
 afkläda mig en rättighet jag har. Saken är i och för sig själf
 obetydlig, men det är en stor och vigtig principfråga, ty kan man
 upphäfva den ena rättigheten, så kan man taga bort de andra
 med; och dessa rättigheter, som finnas för den privilegierade jorden,
 hafva likväl ökat dess värde, så att vid köp och taxeringar af-
 seende fästats vid den privilegierade jordens företräden. Således
 anser jag det vara orättvist att göra denna förändring, när det
 icke sker i sammanhang med den stora skattereformen, för hvil-
 ken en särskild komité är tillsatt; och det vore inkonsequent, om
 Kammaren, då frågan här fallit under andra förhållanden, skulle
 bifalla densamma just nu då vi hafva en komité, som arbetar på
 att förändra hela vårt skatteväsende. Jag tror mig icke behöfva
 spilla flera ord på förslaget, utan slutar med att yrka afslag derå.

Herr Sundell: Mot Utskottets betänkande har jag, såsom
 Herrarne finna, anmält reservation, och jag ber nu att få korteli-
 gen angifva anledningarne dertill. Jag vågar icke biträda den af
 Utskottet uttalade mening och ännu mindre den, som omfattats
 af Herr Thomasson, af det skäl att jag icke vet, hvart den i till-
 lämpningen bär. Jag vågar det icke, emedan jag funnit, att en

*Skylldighesen
att bygga och
underhålla
tingshus m. m.
(Forts.)*

föregående Riksdags beslut, nemligen det, rörande byggande af skolhus, som fick allmän giltighet genom Kongl. kungörelsen den 30 November 1876, i en del församlingar ledt till uppenbara obiligheter. Kammarens ledamöter veta förmodligen hvad man skämtvis förstår med uttrycket *ecclesia pura*. I en sådan församling, som kanske oskäras af endast tvenne landthandlare och länsmanne, kan för dessa, hvilka antagligen erlægga bevilning endast för inkomst af kapital eller arbete, ifrågavarande utgifter blifva synnerligen betungande. Mig förefaller det ock som om presterna borde vara från en utskyld sådan som denna alldeles befriade. Jag får säga, att det icke går så lätt att införa en lagstiftning sådan som den här föreslagna, hvarför jag också deremot reserverat mig. Flera särskilda gånger har denna fråga här i Kammaren genomdebatterats och man har, efter min uppfattning, kommit till det rådslag, att kostnaden borde bestridas af Kongl. Maj:t och Kronan, men man vågar icke fatta ett sådant beslut, emedan kostnaden för Kronan skulle blifva alltför stor. Äfven talar den omständigheten deremot, att på många ställen tingshusen användas jemväl till andra ändamål än till samlingsrum under lagtima och urtima tingen. Veterligt är ock, att flerstädes tingshus icke ännas utan lokaler för ändamålet förhyras; men skulle Kronan få denna byggnadsskyldighet sig ålagd, då komme dessa tingslags menigheter att tillskyndas en allt för stor fördel, enär, efter hvad jag vill antaga, för *sådant* fall de nuvarande tingshusen borde, utan lösen, till Kronan öfverlemnas. En talare har redan fäst uppmärksamhet på den möjligen förestående omorganisationen af underdomstolarne, den der också bör hindra Kammaren att bifalla förslaget. Jag vill för öfrigt erinra derom att hela saken icke är af någon vikt och derföre icke borde riksdag efter riksdag återkomma, ty så länge Kongl. cirkuläret af den 28 November 1845 är gällande, kunna vederbörande tingslags invånare icke tvingas att mot sin vilja bygga tingshus, der icke behofvet deraf är alldeles oundgängligt. Slutligen ber jag att få påminna derom, att fyrktalssättning icke är genomförd i hela, utan endast en liten del af Kopparbergs län. Der skulle således föreslagna stadgandet icke vara tillämpligt, och Kongl. Maj:t lärer numera icke kunna, på sätt som skedde, i afseende på kommunalutskylder, genom Kongl. Brevet den 3 Mars 1865, vederbörande emellan participera kostnaden för denna byggnadsskyldighet. Anledningarne till afslag äro många, och jag anhåller, att Kammaren måtte vägra bifall till förslaget.

Grefve Mörner, Oscar: Efter hvad här redan blifvit i denna fråga yttradt skulle jag kunna inskränka mig till att yrka afslag å Utskottets förslag. Jag vill blott tillägga, att jag, som hade permission att vara borta under påskferierna, af sådan orsak i Utskottet icke deltagit i ärendets behandling.

Herr Samzelius: Då Lag-Utskottets ordförande icke deltagit i Utskottets behandling af frågan, så anser han sig kanske

icke pligtig att försvara Utskottets förslag och då icke någon annan af Lag-Utskottets ledamöter gjort det, ber jag att få yttra några ord till Utskottets försvar.

Vid behandlingen af förevarande fråga vid 1867 års riksdag förenade sig denna Kammare med Medkammaren i beslut derom att ifrågavarande byggnadsskyldighet borde efter billiga grunder blifva gemensam för häradets samtliga invånare. Föregående Lag-Utskott hafva ständigt strandat på svårigheten att göra en öfversättning af detta uttryck: "*på billiga grunder*". Det kan icke innefatta, att skyldigheten borde fördelas efter fyrktal i likhet med hvad som är stadgadt om skolhusbyggnad, ty den grunden skulle på sina ställen föranleda till obilligheter, på sätt talaren från Kopparbergs län anmärkte och isynnerhet presterskapet kunde blifva alltför hårdt betungadt. Derföre har Lag-Utskottet sökt lindra detta på det sätt att andra än egare af jordbruksfastighet skulle deltaga med en fjerdedel i stället för helt fyrktal. Det må nu sägas att denna siffra är godtycklig, men den, som framställer denna anmärkning, vill jag bedja uppgifva någon annan siffra, som vore mindre godtycklig. Man kan icke angifva fullt objektiva grunder för någon siffra, vare sig $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{6}$ eller något annat, men att det icke bör vara lika som för fastighet, derom torde alla vara öfvertygade. Här har anmärkts att det är en vigtig principfråga. Det kan visst så vara, men icke står den i något nära samband med de stora skatteregleringsfrågorna, och vill man nu sammanbinda denna fråga med andra, liksom man redan gjort med åtskilliga frågor, så får man till slut en sådan knut, som icke kan lösas utan som måste afhuggas. Men att afhugga sådana knutar, det kallas revolution och det skola vi hoppas icke må behöfvas, ty der billigheten talat för en sak, har ju alltid i vårt land motståndet förr eller senare gifvit vika.

Man har här talat om ridderskapets och adelns privilegier. Förr i tiden hade adeln sitt forum i Hofrätten, men numera är det hufvudsakligen underdomstolarne som de hafva att göra med och det är för öfrigt icke något privilegium för ridderskapet och adeln utan för viss slags jord, som äfven kan besittas af ofrälse. Det är således icke någon privilegiefråga. Det har äfven blifvit nämndt, att detta förslag skulle innefatta ett kringgående af lagen. Jag kan icke fatta detta. Om man föreslår en ändring i hittills gällande bestämmelser och denna ändring antages, så innefattar det ju en lagförändring, men alldeles icke ett kringgående af lagen.

Vidare har här blifvit yttradt af en talare från Malmöhus län, att det skulle inverka på egendomsvärdena, i det att man köpt hemman med inberäkning af dessa friheter och derför betalat högre köpeskilling. Det argumentet kan visserligen hafva någon giltighet, när det gäller de större bördorna, men med afseende på denna är det en så försvinnande obetydlighet, att jag icke tror att ett hemman skulle betalas mindre, om det skulle komma att få deltaga i byggande af tingshus; och för öfrigt har man förut

*Skyldigheten
att bygga och
underhålla
tingshusm.m.
(Forts.)*

Skylägheten att bygga och underhålla tingshus m. m. kunnat reglera frågan om byggande af kyrka och skolhus, utan att något hinder uppstått i den omständighet som här åberopats.

(Forts.) Man har äfven anfört, att, då skatteregleringskomitén för närvarande är sysselsatt med utredningen af alla skattefrågor, så vore det icke lämpligt, att, förr än denna komité utredt äfven förevarande fråga, taga densamma i öfvervägande. Jag tror visserligen att skatteregleringskomiténs uppdrag är så vidsträckt, att den kan företaga en utredning af hvilken skattefråga som helst. Men huruvida det är meningen, att den skall i hvarje särskild fråga framkomma med förslag till lösning, derom är jag tveksam. För vägunderhållet är t. ex. en särskild komité tillsatt och jag förmodar, att den framkommer med förslag alldes oberoende af skatteregleringskomitén. På samma sätt tror jag att denna fråga kan lösas utan samband med de större skattefrågorna, och för min del finner jag det vara en bestämd fördel, att man söker lösa de små beskattningsfrågorna, då man finner billigheten tala för en sådan lösning. Om man nemligen bifaller hvad som är rätt och billigt, så får man större styrka att motstå om obilliga anspråk i andra frågor skulle förekomma. Första Kammaren skulle komma att intaga en starkare ställning genom att bifalla en lösning af denna fråga än genom att utan giltiga skäl motsätta sig densamma, ty den, som grundar sin makt på rättvisa och billighet, är också den som håller bäst ut. Jag vill icke upprepa de många ytterligare skäl, som kunna anföras för Lag-Utskottets förslag, utan anhåller om proposition på bifall till detsamma.

Herr Jöns Pehrsson: Om Kammaren icke nu bifaller hvad Utskottet föreslagit, vet jag sannerligen icke, hvilket förslag i denna fråga skulle blifva af Kammaren antaget, ty Lag-Utskottet har, enligt min åsigt, löst frågan på ett så billigt sätt som möjligt. I likhet med den siste talaren anser jag denna fråga icke tillhöra de egentliga beskattningsfrågorna, ty den ifrågavarande afgiften är icke en sådan, som hvarje år återkommer. Icke heller anser jag det vara på sin plats att här tala om privilegier, då man för några dagar sedan icke tycktes fästa något afseende hvarken vid privilegier eller riksdagsbeslut. Såvidt jag vet, talar lagen ej om andra privilegier än adelns och presterskapets, hvilka äro omtalade i grundlagen.

Jag har icke mycket hopp, att förslaget skall af denna Kammar antagas. Blir det afslaget, blir det en liten tillökning i Första Kammarens gloria eller en spik i dess likkista, huru man nu vill säga.

Jag yrkar emellertid bifall.

Herr Lindgren: Lika med den talare, som förut yttrat sig från kristianstadsbänken, har jag inom Utskottet deltagit i förevarande beslut och instämmer i allo i hvad han yttrat.

Här har blifvit sagdt, att denna fråga ständigt förekommit vid hvarje riksdag, afslagits och åter kommit tillbaka. Jag vill

åberopa detta förhållande såsom ett starkt bevis därför, att det måtte ligga något rättvist och billigt till grund för densamma.

Vidare är anmärkt mot betänkandet, att underdomstolarne, som i dessa byggnader äro inhysta, äro underkastade en snar omorganisation; detta är troligt, men huru de omorganiseras, skola de väl hafva tak öfver hufvudet och det skall väl fortfarande vara någon, som skall bygga dessa hus. Ingenting är väl då mera rätt och billigt än att alla de, för hvilkas räkning huset bygges, för hvilkas räkning rättvisan skipas, böra deltaga i kostnaden för husets byggnad och underhåll.

Man säger, att kostnaden är af Utskottet fördelad efter godtycklig grund. Detta kan icke bestridas, men man kan knappast undvika det och, såsom den näst föregående talaren anmärkte, har icke framställts något förslag, hvarigenom denna godtycklighet kunnat undvikas.

Med afseende på den anmärkning, att skatteregleringskomitén skulle göra vårt arbete i denna del alldeles öfverflödigt, hemställer jag, huruvida denna komité kommer att taga befattning med sådana särskilda onera på hemman, som nu är i fråga.

De adliga privilegierna hafva äfven blifvit åberopade och meningarna i detta afseende kunna ju vara delade; men man måste ihågkomma, att dessa privilegier tillkommo på en tid, då säterierna endast fingo innehafvas af frälsemän, och när nu säterierna såväl som andra från ifrågavarande byggnadsskyldighet befriade hemman kunna innehafvas af hvilken svensk medborgare som helst, föreställer jag mig att privilegierna i detta afseende upphört att gälla och att en hvar på grund af rättvisa och billighet är villig att underkasta sig de skyldigheter, som erfordras för att anskaffa byggnader för rättens tillbörliga handhavande. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rylander: För min del finner jag förevarande förslag så billigt, att det på det högsta förvånar mig att någon kan motsätta sig detsamma. Största delen af min egen jord tillhör den privilegierade, men jag har alltid känt det såsom en orättvisa att jag skall slippa att betala för ifrågavarande ändamål, medan andra äro därför betungade. Jag har i 25 år varit tingshusvärd och vet att ifrågavarande kostnad icke är synnerligen farlig, men det är ojämnheten i denna tunga, som kännes hård och det måtte väl vara billigt att äfven de, som skatta för inkomst, draga sin skärf till denna kostnad. Åtskilliga förslag hafva vid föregående riksdagar blifvit framställda i denna fråga, en del gående derpå ut, att staten skulle öfvertaga denna skyldighet. Detta har jag alltid motsatt mig, därför att staten derigenom skulle drabbas af en odräglig kostnad, hvilken ju i alla fall skall betalas af landet. Men att den, som eger privilegierad jord, skulle motsätta sig detta förslag, det förvånar mig verkligen och jag kan ej annat än på det högsta yrka bifall dertill. Att frågan ofta återkommit, visar att den hör till dem, som icke kunna falla, och det vore därför bäst att göra den från sig.

*Skylådigheten
att bygga och
underhålla
tingshus m. m.
(Forts.)*

Friherre af Ugglas: En föregående talare, Herr Samzelius, har erinrat Kammaren derom, att vid 1867 års riksdag båda Kammarne förenade sig om en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran att få denna fråga afgjord. Detta är fullkomligt riktigt, men sedan dess hafva åtskilliga, 7 eller 8, Riksdagar förflutit, vid hvilka denna Kammare och sålunda Riksdagen afslagit motioner i förevarande fråga. Sedan sista beslutet härom fattades, har ytterligare tillkommit den många gånger omtalade skatteregleringskomitén, och om man erinrar sig att Riksdagen, då den begärde denna komité, uttryckligen tillkännagaf sin önskan, att den borde verkställa en fullständig utredning af *alla* skatteförhållanden i riket samt jemföra dem, hemställer jag, om det kan vara riktigt att plocka undan det ena skatteförhållandet efter det andra från denna komité's arbete; och jag tror mig kunna säga med fullkomlig visshet, att denna fråga utgjort föremål för komité's arbeten så till vida som den infordrat uppgifter äfven i afseende på detta skatteförhållande. Kan det då vara lämpligt att rycka lös denna fråga?

För min del vill jag förklara, att jag icke anser denna fråga ega den betydelse för den privilegierade jorden, att jag ett ögonblick skulle tveka att för den jord af detta slag, jag eger, vilja deltaga i en sådan kostnad, men jag finner de fördelningsgrunder, som här äro föreslagna, icke billiga och rigtiga, och jag tänker härvid mycket mindre på jordegarne än på de många andra icke jordegande, på hvilka man lägger den ena skatten efter den andra. Denna fråga kan dessutom icke enligt min tanke lämpligen lösas, utan att man på samma gång ser till att vi få bättre ordnade tingshus än nu, och detta kan icke ske utan att staten i någon mån bidrager. Jag finner icke denna fråga vara så beskaffad eller af Lag-Utskottet så föreslagen, att den för närvarande för-tjenar bifallas, men framför allt hemställer jag, om icke alla våra skatteförhållanden måtte få i sammanhang pröfvas af den derför tillsatta komitén, och anhåller om afslag å den föredragna punkten.

Herr Tornerhjelm: Jag begärde ordet med anledning af några yttranden från den talare på kristianstadsbänken, hvilken nu försvarat Utskottets betänkande likaså varmt som han förfäktat denna mening inom Utskottet och äfven vid sista riksdagen. Han sade till en början att han icke trodde, att beskattningskomitén skulle befatta sig med frågor sådana som denna. Den siste talaren har dock upplyst, att komitén infordrat uppgifter i denna fråga för att taga den under behandling. Vidare åberopade talaren 1867 års beslut. Ja, det tillkom ganska naturligt och var *då* rättvist och tillmötesgående mot dem, som påyrkade en rättvisare grund för ifrågavarande onus; ty i ekonomiskt hänseende hade saken ingen betydelse, utan var blott en principfråga. Men då sedan dess anspråken mer och mer vuxit och man velat taga bort det ena efter det andra, har denna Kammare, såvidt jag kan erinra mig, konsekvent sagt nej till en förändring i detta hänseende, och man skall hafva bra liten aktning och förtroende

för denna Kammare, om man tror, att den slutligen skulle gifva efter. Visserligen ser man att, om man begär och begär, får man slutligen hvad man önskar, men jag hoppas, att det här icke skall lyckas.

*Skyldigheten
att bygga och
underhålla
tingshus m.m.
(Forts.)*

Slutligen yttrade samme talare, att när stora reformer äro i fråga, bör man för att vinna målet, taga ett litet steg i sänder; men här är verkligen så plockadt att icke så särdeles mycket är kvar, och jag hoppas att konsekvensen skall leda till ett afslag å detta betänkande.

Herr Fröman: Då jag varit i tillfälle att se de flesta tingshus i riket, ber jag att få upplysa, det denna fråga visst icke kan räknas bland de brännande. I allmänhet är det visst icke så illa bestämdt, att rättsskipningen "saknar tak öfver hufvudet", ty på de ställen, der tingshus icke finnes eller äro bristfälliga, anskaffas tingslokaler emot hyra. Jag tror till och med att denna frågas afgörande icke bör påskyndas, och detta af det skäl, att den domstolsomorganisation, som en gång måste ske, nu nalkats så långt, att den blifvit föremål för lagberedningens verksamhet. Man säger, att det i alla fall behöfves tingshus. Detta är nog sanning, men det måste vara af vigt att veta, *hvar* dessa hus skola byggas, och om vid den domstolsomorganisation, som förestår, det, såsom sannolikt är, kommer i fråga att lagskipningen i städerna och på landet bör blifva gemensam, och gemensamma domkretsar bildas åtminstone omkring de mindre städerna, i hvilket fall tingen sannolikt skola hållas i städerna, är det naturligtvis onödigt att på landet föra upp nya tingshus, som endast för en kortare tid skulle komma att användas.

Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på dessa omständigheter utan att framställa något yrkande.

Herr Samzelius: Jag skall icke länge uppehålla Kammarren, men då den siste talaren från Malmöhus län yttrade sig icke blott om hvad jag sagt här i Kammarren, utan äfven inom Utskottet, måste jag uttrycka min förvåning, huru han kan hafva kunskap derom, och jag måste säga, att jag icke varmare än någon annan af Utskottets ledamöter yttrat mig för den föreslagna förändringen, men ansåg så mycken billighet ligga till grund därför, att man icke gerna kunde slå döförat till. Samme talare yttrade, att pretentionerna stiga för hvarje år. Ja, det kan vara en sanning, men härom aftonen, då en annan fråga behandlades, nemligen om pröfningskomitéerna, sade han, att just deri visar sig den verkliga statsmannakonsten att man gifver efter i lagom tid. Måne det icke vore skäl att tänka så äfven i denna fråga?

Hvad nu beträffar skatteregleringskomitén, så yttrade jag redan förra gången jag hade ordet, att jag icke trodde att något hinder för denna komité finnes att taga frågan under behandling, ty komitén har att utreda *alla* skatteförhållanden i riket; — om komitén redan sysselsatt sig med frågan, vet jag icke, då jag icke är medlem deraf — men jag tror, att komitén skulle vara tack-

*Skyldigheten
att bygga och
underhålla
tingahus m. m.*
(Forts.)

Sam, om denna specialfråga blefve afgjord, ty komitén har säkerligen tillräcklig sysselsättning ändå. Skulle man uppskjuta hvarje fråga, som rör beskattningen under den tid, som kan blifva ganska lång, till dess komiterade hunnit utreda alla skatteförhållanden, skulle endast deri finnas anledning till afslag; men af samma skäl skulle man icke få röra vid vår lag, ty Lagberedningen har uppdrag att genomgå den, och dock har vid många tillfällen blifvit sagdt, att den allmänna reformen i lagväsendet icke skall utgöra hinder att företaga speciella frågor, då deras lösning är af trängande behof påkallad. Jag har för min del trott, att ett sådant behof här varit för handen, men det är möjligt att jag missat mig. I alla fall var det min skyldighet att efter bästa förmåga försvara Lag-Utskottets utlåtande, till grund för hvilket ligger så mycken billighet, att jag ännu icke hört någon bestrida det.

Jag anhåller fortfarande om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels afslag derå, framstälde Herr Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 1:sta punkten i Lag-Utskottets Utlåtande
N:o 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20;
Nej — 61.

2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.